

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 26 август, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 67(7262)

СЎНГГИ УЧ КУН ХАБАРЛАРИ

ХАМДАРДЛИК

Давлатимиз раҳбари Ислам Каримов 24 август куни Россия Федерациясининг мамлакатимиздаги элчихонасига ташриф буюриб, 12 август куни Баренц денгизда ҳалокатга учраган Россия ҳарбий денгиз кучларига қарашли «Курс» атом сувости кемаси ҳалокати туфайли ҳалок бўлганларнинг яқинларига, Россия ҳукумати ва халқига Ўзбекистон ҳукумати ва халқи номидан самимий ҳамдардлик изҳор этди.

ТАСКИН

Россия Федерациясининг «Курск» атом сувости кемаси экипажининг фожеали равишда ҳалок бўлганлиги муносабати билан уларнинг оилаларига ва ота-оналарига — Ўзбекистон Республикаси фуқароларига моддий ёрдам кўрсатиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси фармойиши эълон қилинди.

ҚАРОР

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси «2000 йил пахта ҳосилини йиғиштириб олишни уюшқоқлик билан ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди.

Yil tarbiyachisi — 2000

«ФАРЗАНДЛАРИ СОҒЛОМ ЮРТ ҚУДРАТЛИ БЎЛУР!»

Шу кунларда кўча-куйда, одамлар билан суҳбатда фақат бир гап — Сурхондарёдаги ноҳуш вазиятларга доир фикр-мулоҳазалар. Ҳамма юртимизнинг тинчлигини кўра олмай, жаннатмакон ўлкамизга кўз олайтираётган инсон киёфасидаги манфурлар ҳақида гапирмоқда. Уларнинг бу қилигидан қаҳр-ғазабга минмоқда. Ҳамманинг тилидан бу босқинчиларга «ўлим» деган сўз тушмаяпти. Дарҳақиқат, юртнинг тинчлиги, халқнинг осойишталиги ҳар қандай бойликдан юксак, ҳар қандай туйғудан қадрли. Ватанинг эр-таси эса,

Tashabbusning mevasi

унинг осойишталигини таъминловчи бугунги ёшлар қўлидадир. Ёшлар — ўзбекининг ишонч тоғлари. Уларнинг соғлом, бакувват бўлишларида эса спорт энг асосий ҳамроҳ ва ёрдамчи. Буни ҳис қилган юртпарвар, миллатпарвар кишилар турли тадбирлар ўтказиб, ундан тушган маблағларнинг эртамиз эгалари учун сарфлашмоқда.

Газетамизнинг ўтган сонларида «Ҳеч кимга бермаймиз сени, Ўзбекистон» хайрия концертидан тушган маблағлар Сирдарё, Фарғона, Наманган, Андижон вилоятидаги чекка-чекка қишлоқ мактабларига сарфланди, деб хабар берган эдик. Ушбу тадбир давом этмоқда. Ташкилотчилар яқинда Жиззах, Навоий, Самарқанд, Бухоро вилоятларида бўлиб, мактаб ўқувчиларига янги ўқув йилига муносиб совғалар тақдим этишди.

ЖИЗЗАХ. Харид қилинган спорт анжомлари вилоятнинг Арнасой туманидаги 20-, Ғал-

лаоролдаги 15-, Зарбдордаги 7- ҳамда Форишдаги 2-, Дўстликдаги 9-, Зоминдаги 21-, мактабга тарқатилди. Бу ишда мактаб ўқувчилари, қишлоқ аҳли фаоллик кўрсатди.

НАВОИЙ вилоятидаги бир неча туман мактаблари ўқувчиларининг ҳам кўнгли шод бўлди. Учқудукдаги 12-, Навбаҳордаги 21-, Конимехдаги 1-, Нуротадаги 13-, Хатирчидаги 12-, Томдидаги 6-қишлоқ мактабларига футбол коптоклари, дарвозалар, кийим-кечаклар олиб келинди.

САМАРҚАНД. Жами 3 миллион сўмга яқин маблағ сарфланган спорт анжом-

лари: мини футбол учун дарвозалар, волейбол устунлари, боскетбол ва футбол тўплари вилоятнинг 5 та туманидаги 6 та мактабга тарқатилди. Челақ туманидаги 25-мактаб, Пойарик туманидаги 20-, Иштихондаги 47-, Қўшраббатдаги 56- ва 82- ҳамда Нуробод туманидаги 25-илм масканлари ўқувчилари ушбу совғалардан хурсанд бўлдилар.

БУХОРО. Вилоятнинг Олот туманидаги 21-, Қорақўлдаги 44-, Пешкудаги 12-, Фиждундаги 3-, Жондордаги 15-, Вобкентдаги 39-мактабларга ҳам шундай ҳадялар етиб борди. Давлатимизнинг бундай ғамхўрлигидан ўқувчилар билан бирга уларнинг ота-оналари ҳам хурсанд бўлиб, ўз миннатдорчиликларини изҳор этишди.

Яқин кунларда Хоразм вилояти ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси ўқувчилари ҳам шундай совғаларга эга бўлишди.

Шарифа МАДРАҲИМОВА

Боғча опа — яхши опа 10-бет

Миллий тарбия олами

3-бет

Дарсга чорлов

4-бет

Нега «суга тупурма» деймиз?

10-бет

ЎҚУВ ЙИЛИ ОЛДИДАН

Ўзбекистон мустақиллигининг 9 йиллиги ва янги ўқув йилининг бошланиши арафасида Тошкентда Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий кўмитаси ҳамда Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда халқ таълими тизимида фаолият кўрсатаётган меҳнат фахрийлари ва таълим тизимининг ёш мутахассислари билан учрашув ўтказилди.

Дастлаб сўз навбати Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Давлат таълим стандартлари мониторинги бошқармаси бошлиги Рустам Аҳлиддиновга берилди. У барча қатнашчиларни мустақиллигимизнинг 9 йиллиги ҳамда янги ўқув йилининг бошланиши билан табриклар экан, таълим соҳа-

сида эришилган ютуқларга ҳам тўхталиб ўтди. Мустақиллик жуда кўп имкониятларни очиб берганлиги сир эмас. Таълим мазмуни тубдан янгиланади. Ўтган йиллар давомида 2133 та мактаб қурилди ва фойдаланишга топширилди. Бугунги кунда қурилиши давом этаётган лицей ва коллежлар ҳам мустақиллик берган неъматлардандир.

Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий кўмитаси раиси Зоир Қодиров ҳам касба уюшмаси фаолиятидаги ютуқлар билан йиғилганларни таништирди.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳридан тақлиф қилинган фидоий ўқитувчилар, ёш педагоглар иштирокида "Ўқитувчи—республикамизда амалга оширилаётган сиёсий, давлат қурилиши ва бошқаруви, маданий-маърифий

соҳаларда, соҳа касба уюшма ташкилотларида амалга оширилаётган ишларда етакчи куч" мавзуида давра суҳбати ўтказилди. Йиғилган барча ўқитувчилар ушбу мавзу юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини, ютуқ ва камчиликларни гапиришди. Йиғилганлар ва ташкилотчиларни қувонтирган нарса шу бўлдики, ушбу мавзуга ҳеч ким бефарқ қарамади. Йиғилган 50 нафар ўқитувчи ўз қарашлари билан давра суҳбатида иштирок этди. Андижон вилояти вакили ўқитувчиларнинг ҳам ўзига хос, уларни бошқа касб эгаларидан ажратиб турадиган кийимлари бўлиши кераклиги ҳақида гапирган бўлса, Наманган вилояти вакили мактаб дарсликларида қўшимча тарзда иқтидорли ва истеъдодли болаларга мўлжалланган китоблар, қўлланмалар яратиш зарурлиги ҳақида фикр билдирди. Дарҳақиқат, ўқитувчи шахсни тарбиялар экан, у ўз касби ва меҳнати сабабли жамиятда рўй бераётган турли-туман ўзгаришларда етакчи куч эканлигини намоён этади. Соғлом, баркамол, ҳар тарафлама етуқ инсонни тарбиялаш учун ўқувчига таълим бераётган ўқитувчи сиёсий жиҳатдан саводли, ахлоқий жиҳатдан пок, ҳаммага намуна бўладиган бўлиши керак.

Давра суҳбати узок давом этди. Шундан сўнг ўқитувчиларга Халқ таълими вазирлигининг "Халқ таълими аълочилиси" кўкрак нишони, Фахрий ёрлиги, Ўзбекистон таълим ва фан ходимла-

ри касба уюшмаси Марказий кўмитасининг қимматбаҳо совғалари тақдим этилди.

Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек туманидаги 117-мактабнинг информатика фани ўқитувчиси, ёш мутахассис Н.Нуийкина биринчи бор мураббийлик завқини туядиган дақиқалар ҳақида гапирди. Йиғилган барча устозларга дил сўзларини изҳор қилди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, тарих фанлари доктори, лирик хонанда Ҳожиакбар Ҳамидов ҳамда таниқли хонанда Равшан Комиловнинг дилбар кўшиклари, Ўзбекистон халқ шоираси Ойдин Хожиева ва шоира Қутлибека Раҳимбоевнинг дил сўзлари ва ажойиб шеърлари, Тошкент шаҳридаги "Ором" болалар тарбия маскани болажонларининг куй-кўшиқли, рақсли чиқишлари ушбу маросим қатнашчиларининг ёдида узок вақт сақланса ажаб эмас.

Бундай кўтаринки кайфият билан иш бошлаган устоз ва мураббийлар ўқув йили давомида ҳам келажагимиз ворислари бўлган фарзандларимизни Ватанга юсак садоқат, она-юртга бўлган чексиз меҳр руҳида тарбиялайдилар.

Шарифа МУРОДЖОН
кизи

Суратларда: тadbирдан лавҳалар.

Б.РИЗОКУЛОВ олган суратлар

Сурхондарё вилояти Шаргун шаҳарчасидаги санаторий типидagi "Эртак" болалар боғчасига кириб борар экансиз, теvarак-атроф озода, анвойи гуллар ҳовлига янада курк бағишлаб турганлигини кўрасиз. Жажжи кичкинтойлар спорт майдончаларида мазза қилиб уйнашмоқда. Ҳеч ким билан ишлари бўлмасдан "бола"ларини ухлатаётган думбоқчаларни ҳавас билан кузатар экансиз, қизчалардаги меҳр, бир-бирларига булган ширин муомаладан кунглимиз тоғдек кутарилади. Шарқона услубда бе-

онлик касалликлари билан шифохонада даволаниб чиққан болалар тарбияланадилар. Масканда асосан парҳез таомлар, уч маҳал иссиқ овқат берилаётир. Фитобарда арпабодиён, зубторм, наъматак, далачой каби шифобахш гиёҳлардан дамламалар тайёрланади. Шунингдек, республикада донг таратаётган "Омонхона"

ҳат Давлатовалар дилбандлар соғлигини мунтазам назорат қилиб турадилар.

Етти ёшга тулган болаларга мактабда уқиш учун йўлланма берилади. Мурғак қалблар чарчаб қолмасликлари учун гуруҳларда машғулотлар бирмунча енгилроқ тарзда олиб борилади.

ҲАМ ДАВОЛАНАДИЛАР, ҲАМ ТАРБИЯ ОЛАДИЛАР

затилган гуруҳ хоналарида тарбияланаётган дилбандлардан янада ҳушфезл, қувноқ ворислар вояга етишига амин бўлди.

— Боғчамиз 1976 йилда очилган, — деди болалар боғчаси мудираси Муҳсина Худойбердиева, — 1998 йил июндан санаторий типидagi боғчага айлантирилди. 90 уринга мўлжалланган боғча-санаторийимизда сариқ ва камқ-

суви шартнома асосида олиб келинмоқда.

Кичкинтойлар маскани туман соғлиқни сақлаш бўлими, маҳалла шифокорлик маркази билан доимо алоқада бўлиб, тарбияланувчилар уларнинг махсус йўлланмаси билан боғчага қабул қилинадилар.

Малакали шифокор Сабоҳат Мингашарова, ҳамширалар Комила Холбадалова ҳамда Мало-

Масканда тарбияланувчилар уч ойдан олти ойгача, баъзан эса бир йилгача даволаниб, сунгра урин алмашинадилар. 18 нафар тажрибали тарбиячи ва болажон энагалар нуридийдаларнинг соғлом, бакуват бўлиб вояга етишишлари учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

Жамила ЭШОНКУЛОВА

ТАХТАКЎПИРЛИК БОЛАПАРВАРЛАР

Олийжаноблик, саҳийлик, тантилик, фидоийлик каби юсак инсоний фазилатлар тахтакўпирликларга ҳам бегона эмас. Ўзлари қийин вазиятни бошларидан кечираётган бўлишига қарамасдан, халқ таълими ишига, соғлом авлод камолотига ғамхўрлик қилаётган хўжаликлар ва ташкилотлар ушбу туманда ҳам анчагинадир. Жумладан, "Тахтакўпир" ширкатлари бирлашмаси (раиси Олий Мажлис депутаты Ағатоӣ Одилов) ўз ҳудудига 4-, 5-, 7-мактабларга ва 9-болалар боғчасига ҳомийлик ёрдами аямаяпти: мактаблар дарсликлар билан бепул таъминланди. Боғча болаларига эса гўшт ва сут бепул берилмоқда. "Мақпалқўл" ширкатлар бирлашмаси 8-мактабга ўз ҳисобидан дарсликлар олиб берди. Шунингдек, у 5-боғчага отоналарнинг болалари учун тўлайдиган бадал пуллари ни ўтказишни ҳам ўз зиммасига олди. Боғчага 5 гектар, мактабга 10 гектар

Ta'lim homiylari

ер ажратиб берилиб, уларга пахта ва шoли экилган.

8-мактаб директори Жаҳоз Қурбонбоев шундай дейди: "Ҳомийдан миннатдоримиз, мактабимиз бинoси замонавий бўлиб, унда ёш авлод таълим олиши учун барча шароит мавжуд. Янги ўқув йилини намунали тайёргарлик билан кутиб оляимиз".

"Қўнғиротқўл" ширкатлар хўжалигига 18-мактаб директори Зийнатдин Нурбоев билан суҳбатлашганимизда ҳам ҳомий ташкилотдан миннатдорчилик туйғусини сездик. Ушбу мактабга "Қўнғиротқўл" ширкатлар хўжалиги 10 гектар ер ажратган. Унга шoли экилибди. Техника воситаларини ҳам мактаб ихтиёрига бепул бериб тураркан.

"Қўнғиротқўл" ширкатлар хўжалиги бундан ташқари, туман халқ таълими бўлимига қарашли 14-боғчани сут ва гўшт билан бепул таъминлаб турибди.

Тумандаги Н.Жапақов номи ширкатлар хўжалиги, "Тахтакўпир" дон қабул қилиш пункти, "Наврўз" фермер хўжалиги каби ҳомий ташкилотлар ҳақида ҳам анча илиқ гапларни айтиш мумкин.

Соғлом авлод йилида ҳамматпарвар ҳомийларнинг кўрсатаётган болажонлик намуналари ҳар қанча таҳсинларга лойиқдир, албатта.

Ғойиб ЁҚУБОВ,
ўз мухбиримиз.

**ФИКР, СЎЗ ВА ИШ
БИРЛИГИ**

Мустақилликни мустаҳкамлаш маънавий тарбия тартиботини ҳам ислоҳ қилишни, миллий ватанпарварликнинг тарихий илдизларига пайванд қилишни; ўзбек халқи тарихи, тили, адабиёти, санъати, анъаналари ва урф-одатларини миллий тарбия нуктаи назаридан тадқиқ қилишни талаб этди. Чунки тарих ўзбек халқи олдида болалар тарбияси масаласида қачон, қандай талаблар қўйганлигини; давр ўзгариши билан миллий тарбия мақсадида — феъл-атворимизда қай сифатлар, қайси томонларга ўзгарганлиги, қайси сифатлар ўзгармай, авлоддан-авлодга мерос бўлиб етиб келганлигини аниқлаш миллий маънавият, миллий мафқурани ўрганиш нуктаи назаридан ғоят қимматлидир.

Ўтмишда авлодларимиз қандай фарзандни орзу қилганликларини англаш учун халқимиз узоқ тарих давомида яратган афсона, эртаклар, достонларга мурожаат қилиш керак. Ўзбек халқ оғзаки ижодиёти намуналарида тараннум қилинган ватанга муҳаббат, эрқарварлик, ғурурлик, садоқатли (жон дўсти) дўст бўла олиш, ўз бурчини, ўз сўзини оқлаш, мардлик, жасоратга қодирлик энг зарур фазилатлардан бўлган. Ўзбек олими, профессор Йўлдош Жумабевнинг қайд қилишларича: "... ўз бурчини адо этиш, душман устидан ғалаба қилиш йўлида қаҳрамонларча ўз жонларидан кечишга, ҳар қандай машаққатларга бардош беришга, севги, муҳаббатдан кечишга, ўз қабиладошларининг ор-номуси учун то охиригача курашишга шай" турганлар. Аждодларимизда миллий ватанпарварлик фазилатининг қандай намоён бўлганлигини Сак қабиласига мансуб чўпон — Широқнинг эрамиздан аввалги 519 йилда кўрсатган машҳур жасоратидан ҳам билиш мумкин.

Ўрта Осиё халқлари ҳаёти, маданияти, урф-одатлари орасида тарихий умумийлик бор. Демак бу умумийлик тарбияда ҳам мавжуд бўлган. Бу ҳақда исломгача бўлган давр маданияти, тарихи, қадимий ёзма обидалар: Авесто, Ўрхун-Енисей ёзма обидалари, манихейлик, маздакизм каби оқимлар таълимотларини ўрганган олимларнинг илмий хулосалари мавжуд. Жумладан, Авестони ўрганиш Ўрта Осиё, Озарбайжон, Эрон, Яқин ва Ўрта Шарқ халқларининг ўша даврлардаги тарбиявий ғоялари ҳақида бой маълумотлар беради. Авестонинг энг эски вариантларидан бири "Ясна"да инсоннинг адолатли, оқил ва ҳурматга сазовор бўлиши мақсадига етказишни эътиқод даражасига кўтаришган. Лекин қўлида курол билан, зўрлик ишлатиб, талон-тарож қилувчи кўчманчиларни манфур душман ҳисоблаганлар. Натижада қадимги аждодларимиз наздидаёқ адолатсизлик натижасида "биз" — "улар" (босқинчилар) антитезаси пайдо бўлган. Бу эса ўз навбатида ёш авлодларда ватанпарварлик, фидойилик каби фазилатларни шакллантиришни тарбия вазифаларига айлантирган.

Аждодларимиз фарзанд тарбиясининг негизи сифатида ахлоқий учлик: фикр — сўз — иш бирлигини яратилган. "Мен Яхши ният, Яхши сўз ва Яхши ишга шон-шавкат бахш этаман. Мен яхшиликдан иборат Мазда қонунига шон-шавкат бахш этаман", деб ёзилган "Ясна"да. "Яхши фикр деганда... яқин кишига меҳрибон бўлиш, муҳтожлик ва хавф-хатар остида қолганда кўмаклашишга шайлик, ёвузликка қарши, юртдошлари бахт-саодати учун фаол курашишга шайлик, ҳамма билан аҳил ва тотувликда, дўстлик ва ҳамжиҳатликда яшашга интилиш руҳидаги фикрлар мусаффолиги тушунилади. Инсон бошқаларга ҳасад

қилмаслиги лозим, яхши фикрли киши дарғазаб бўлмайди ва бошқа жаҳолатларга берилмайди, чунки бундай ҳолатида у яхши ниятини йўқотади, бурч ва адолат ҳақида унутди ва ножўя ҳаракатлар қилади", деб ҳисобланган.

Бу ахлоқий фазилатлар кишини элга қўшилишга, эл билан бирга бўлишга, элнинг ташвиши билан яшашга тайёр — халқпарвар кишини тарбиялашга қаратилганлиги ўз-ўзидан кўриниб турибди. Замонлар ўтиб, одамлар орасидаги муносабатларнинг бойиши, савдо-сотиқнинг юзига келиши билан тарбияга қўйиладиган талаблар ҳам ўзгариб, замонавийлаша борди. Аждодларимиз ўзларидаги фазилатларнинг худо томонидан ато қилинган эмаслигини, балки ўзларига боғлиқлигини — шакллантирилишини англай бордилар. Шу сабабли аждодларимиз характери аҳдга вафодорлик, берилган ваъдани оқлаш, ҳамма олди-бердиларда ҳалол бўлиш, ўзгаларнинг ҳақини емаслик, бузуқликдан ўзини тўхтата билиш каби янги сифатлар билан бойиб борди.

Аждодларимизнинг кўҳна тарбиявий тизими ҳозирги кунларда биз тўқнашган ахлоқий, маданий, мафқуравий, экологик муаммоларни бар-тараф қилиш нуктаи назаридан бебаҳодир. Зороастризм ахлоқи кишининг соғ-саломат, кучли бўлиши ке-

Тасаввуфда тарбиячи ва тарбияланувчи муносабатларига асосланувчи пир ва шогирдлик муносабатлари ўз тақомилига эриша борди. Мовароуннахр шаҳарларида X асрдан бошлаб янги маънавий-амалий ҳаракат — жавонмардлик (футувватчилик) ҳаракати тарқалди. Жавонмардлик асосан оддий халқ ичидан чиққан паҳлавонлар, қизикчилар, хунармандлар, сипоҳилар ва бошқалардан ташкил топган бўлиб, уларнинг ҳар бирининг ўз жамоаси, пири, устози бўлган. Оддий йигит жавонмардлик тариқатига кириш учун пирга қўл бериб, устозга сидқи дилдан аҳду паймон қилиб, мардлик белбоғини боғламоғи керак бўлган. Барча жавонмардлар бир-бирига ака-ука, биродар бўлишган. Беғараз яхшилик қилиш, борини баҳам кўриш, муҳтожларга ёрдам бериш, пиру устозлар номусини пок тутиш, маънавий ва жисмоний етукликка интилиш, мард ва олийжаноб бўлиш, мол-дунёдан инсонни улуг тутишни ҳар бир жавонмард ўзига одат қилиб олган эди. Жавонмардлик тариқатининг тарбиявий моҳияти ниҳоятда чуқур ва кўпқирралидир. Масалан, ҳар бир жавонмард кўзнинг, қулоқнинг, тилнинг одобларини, уларни нималардан, қандай сақлаш кераклигини билишган; ота-она, қариндошлар, дўстлар, ошналар, қўшнилари, бегоналар билан одоб шар-

Муҳаммад КУРОНОВ**МИЛЛИЙ
ТАРБИЯ ОЛАМИ
УЧИНЧИ МАҚОЛА**

раклигини уқтириш билан бирга унинг маънавиятига асосий эътиборни қаратган. Жумладан, аёлга ҳурмат, уни эъозлаш, она сифатида қадрлаш ғоялари марказий ўринлардан бирини эгаллаган. Демак, бу ғоя ёш авлодга кундалик турмушда, оилада, яхши боланинг "намунавий сиймоси" орқали ижтимоий тарбияда изчил сингдириб борилган.

**ЖАВОНМАРДЛИК —
САДОҚАТ МАКТАБИ**

Ислом дини нафақат диний, таълим-тарбия соҳасида ҳам катта бурилиш ясади. Ажам мамлакатлари халқлари суннийликнинг ҳанафийя мазҳаби таркибида ўз миллий, маҳаллий анъаналарини тақомиллаштиришга эришдилар.

Ислом янги, диний тарбия мазмунини ҳам олиб келди. Хусусан Қуръони Карим ота-она, фарзандлик бурчи ҳақидаги суралари билан катта педагогик аҳамиятга эга. Илмий маълумотларга қараганда, Ислом дини Арабистонда ёйилишидан илгари фарзандларнинг ота-оналарга бемехрлигидан, беоқибатлигидан кўплар жафо чеккан. Бу ҳол ўша давр шоирлари ижодида ҳам акс этган. Мана, қариганда фарзандлари томонидан қаровсиз қолдирилган ота сўзи:

**Қариган бу отангизни қилиб
ёд нега кўрмайсиз,
ёки дўст пайғоми бирла хаста
ҳолимни сўрмайсиз.**

**Умидим қолмади зарра,
нуронийликка етмакка,
Бориб айтинг, ажал келсин,
олиб жонимни кетмакка.**

(эркин таржима М.Қ.)

Қуръони Карим сураларидаги, ҳадислардаги ота-она, фарзандларнинг ота-оналари олдидаги қарзлари ҳақидаги ибратлар фарзандларини оқибатли қилиб тарбиялашни мусулмонлар бугун бурч даражасига кўтарди.

тлари нечталигини (масалан, қўшнилари билан муомала-муносабат одоби 14 та) билиб, амал қилиши керак бўлган.

Жавонмардларга йўлда юриш, кийим кийиш, салом бериш ва саломга жавоб бериш, таъзияга бориш одоблари, касб-кор ва савдо-тижорат одоби, маддоҳлик, ғазалхонлик, дорифурушлик, кураш тушиш, ҳаммоллик, дорбозлик, қиличбозлик, қассоблик каби касбларнинг хусусиятлари, бу касблар эгалари амал қилиши шарт бўлган амаллар барча тафсилотлари билан уқтирилган. Кўриниб турганидек, бунинг ҳозирги кун учун ҳам аҳамияти беқиёсдир. Чунки собиқ совет мактаби тарбия тизимида ўқувчиларга турмушнинг муайян вазиятларида (уй, маҳалла, маросим-маъракаларда) ўзларини қандай тутишлари кераклиги, қандай ҳаракатларни қилмасликлари кераклиги мавҳум эди. Эндиликда миллий — замонавий тарбия муайян фазилатларга таяниб, ўқувчиларга яхши ва ёмон фазилатлар ҳақида, уларнинг намоён бўлиши ҳақида батафсил билимлар бериб, бу орқали жавонмардлик тариқатининг энг яхши анъаналарини тиклашга хизмат қилади.

ТЕМУРИЙЛАР ТАРБИЯСИ

Ўрта Осиё XIV-XV асрларга келиб соҳибқирон Амир Темурнинг ватанпарварона фидойилиги туфайли муғуллар истибдодидан қутулди ва мустақил давлатга эга бўлди. Натижада миллат маънавияти ва мафқурасида кескин юксалиш юз берди. Амир Темур — йирик давлат ва сиёсат арбоби, саркарда, қонуншунос, истеъдодли меъмор, нотик, руҳшунос бўлиш билан бирга Туркистонни машҳури жаҳон қилган миллий ғурурли, ватанпарвар инсон — Буюк шахс эди. Шу сабабли ул зот номи билан бошланган "темурийлар маданияти" ўзига хос "темурийлар тарбияси"ни яратди.

Istiqlool ma'rifati

Темурийлар тарбиясини кўрган Алишер Навоийнинг буюк даҳоси унинг ҳар бир мўъмин мусулмон туркий кишига фарз бўлган фазилатларга муносабатида ҳам намоён бўлади. Улуғ мутафаккир ўз асарлари орқали айрим замондошларига хос бўлган салбий сифатларни ҳам ғоят таъсирли тасвирлаб, улардан қочишга, яхши сифатларни эгаллашга ундайди. Алишер Навоий ўз ижодида муносабат билдирган инсоний сифатларни икки гуруҳга — ижобий ва салбий сифатларга бўлиш мумкин: ижобий сифатлар — тавба, мурувват, вафо, ҳаё, иймон, ҳилм (мулоим табиатлилик), жон дўсти бўла олиш, сабрлилик, тавозеъ, одоб сақлаш, ҳокисорлик, қаноат ва бошқалар; салбий сифатлар — хасислик, нокаслик, бировларни камситиш, енгилтаклик, разиллик, тамагирлик, такаббурлик, нафс кетидан тушмоқ, эркакларнинг ўзини кўз-кўз қилиш учун ясаниши, ўзига бино қўймоқ, шахвоний нафсга берилмоқ, худбинлик, ҳимматсизлик, мактанчоқлик, исрофгарлик, чақимчилик, иккиюзламачилик, тамаъ, ҳасад, ичкиликбозлик, бангилик, нашавандлик, ғайбатчилик, бачканалик ва ҳ.к.

"Маҳбуб-ул-қулуб"да Навоий тавозеъ — одоб сақлаш, ҳокисор бўлишлик тушунчасига алоҳида ўрин ажратади. Тавозеъ — яхшиликнинг таркибий қисми ва такаббурлик, манманликнинг акси бўлганлиги туфайли Алишер Навоий одамларни тавозели бўлишга чақириб, ундай кишига халқ меҳрининг ошишини, дўсти кўп бўлишини алоҳида таъкидлайди. Демак, хуштавозеъ киши бошқа миллат вакиллари билан ҳам самимий дўст бўла олади. Чунки "ҳамма таълимотларда ва ҳамма миллат кишилари қошида — яхшиликка яхшиликдан зиёда мукофот йўқлиги исботланганлигини Алишер Навоий XV асрдаёқ эътироф этди. Яъни:

**Кўнгилни олса малоҳат била,
тафовут йўқ,
Хитойи ўлсину, ё армани
ва ё ҳинду.**

"Бобурнома" — йирик қомусий асар. Бу асарни XVI асрдаги миллий тарбиянинг кўзгуси деб аташ мумкин. "Бобурнома"даги персонажларга муаллиф томонидан берилмиш сифатлар ўша замон туркий тарбиясидаги ютуқ ва камчиликларнинг рамзий ҳужжати, дея уларни қайд қилдик: ижобий сифатлар — покиза эътиқодлилик; равон саводхонлик; саховатлилик; хушхулқлик; ширинзабонлик; шужоъ ва мардоналик; хушсўбатлик; мерганлик; одиллик; ҳаёлилик; шатранжни яхши ўйнаш; куш илмини хуб билиш; муסיқий илмдин бохабарлик; саҳийлик; сиёқ илмини кўб билиш; одми ва аслик; толиби илмлик; луғати бойлик; адолатпешалик; хуштаъблик; фазилатлилик; шеърхонлик; гижжакни покиза чалмоқ; қиличга мардоналик; ҳикояти ширинлик ва ҳ.к; салбий сифатлар — муштзанлик; пуршарў(ғавго чиқарувчи)лик; емоқда бетакаллуфлик; золимлик; ичи торлик; кам ҳафсалалик; фитначилик; бахиллик; совуқ юзлилик; қаттиқ сўзлилик; ўқимаганлик; омилик; кўп ичиш; юраксизлик; бадкаломлик; шурб (ичкиликбозлик) ва зинокорлик; бефаҳмлик; айшга машғуллик; падаркушлик; танбаллик; кажхулқлик; бераҳмлик; шарирлик (одамларга зарар етказиш); нозук мардаклик; уйда бемажлислик; бесўхбатлик...

(Давоми бор)

Август кенгашларида

ЁШ МУТАХАССИСЛАР
ҚАСАМЁД ҚАБУЛ ҚИЛДИ

Ҳар йили халқ таълими ходимларининг август кенгашларида тажрибали уртага ташланади, ўқитувчи ва мураббийлар таълим соҳасидаги янгиликлардан воқиф қилинади. Энг муҳими, галдаги вазифалар белгилаб олинади. Куни кеча Чилонзор тумани ҳокимлиги мажлислар залида ўтказилган туман халқ таълими ходимларининг август кенгашларида ҳам ана шу ҳолат кузатилди.

Анжуманда дастлаб Чилонзор тумани ҳокими Шавкат Қосимовга сўз берилди. У ўз сузи аввалида Сурхондарё вилоятининг Узун ва Сариосиё туманларидаги вазиятга қисқача тўхталиб, огоҳлик барча барчанинг муқаддас бурчи эканлигини таъкидлади. Сунгра туман миқёсида эришилаётган ютуқларда ўқитувчи, мураббийларнинг ўрни алоҳидалигини қайд этди ва бундан кейин таълим соҳасига ҳокимлик томонидан эътибор янада кучайтирилиши ҳақида, жумладан, таълим муассасаларини кадрлар билан таъминлаш, ҳомий ташкилотларни мактабларга жалб қилиш қатъий назорат остида бўлиши тўғрисида батафсил гапирди.

Чилонзор тумани халқ таълими бўлими мудири Малик Абдалимов эса ўз маърузасида миллий гоё ва миллий мафқурани ўқувчиларга сингдиришда туман таълим ходимлари олдидаги вазифаларга атрофлича тўхталди. Ўтган ўқув йилида амалга оширилган ишларни, таълимдаги айрим курсаткичларни бирма-бир қислаб, таҳлил қилди.

Сирасини айтганда, туман таълимнинг аксарият курсаткичлари бўйича шаҳарда биринчи ўринда кетаётган. Шундай бўлса-да, айрим таълим муассасаларида миллий қадриятларни, иймон, бурч, садоқат тушунчаларини ўқувчилар онига сингдириш замон талаблари даражасида эмас. Туманнинг 33 та умумтаълим мактабларида мониторинг хоналари ташкил этилган бўлиб, уларда ҳар бир мактаб ютуқ ва камчиликларни худди қафдагидек кузга ташланмоқда. Масалан, 204-боғча-мактаб мажмуи, 126-, 138-мактаб жамоалари билан Қозиробод, “Бустон” маҳаллалари фаоллари ҳамкорлиги таҳсинга сазовор. У

ерда ҳар икки ҳафтада ҳашар уюштирилади. Йигинларда қайси хонадондан қанча киши қатнашгани айтилади, оғзаки рағбатлантирилади. Натижада хонадонларнинг узро жаҳишланиши, иноқлашуви юзга келмоқда. Муҳими, ўғил-қизларда маҳалла — кичик Ватан тушунчаси кенг шаклланимоқда.

Тумандаги 336, 273, 200, 291, 268, 204, 177, 262-мактаблар ўқувчилари билим савиялари бўйича юқори курсаткичларга эришаётган бўлсалар, 281, 162, 280, 202-мактаблар ўғил-қизларни касб-ҳунарга йўналтириш соҳасида олдинги ўринларда бораётганлар...

Музокараларда 336-боғча мудири Зайнаб Абирова, 182-мактабнинг ўзбек тили ўқитувчиси Лариса Израилбекова, 114-мактаб раҳбари Мастура Убайдуллаева, 179-мактаб ўқитувчиси Шаҳодат Мирсоатова, ТШХТБ бошлиғи Муовини Лидия Пинчук ва бошқалар сўзга чиқдилар. Улар болажонларни ҳаётга тайёрлаш йўллари, дарс услублари, ислохотлар жараёнида мактаб раҳбарининг ўрни, машғулотларда миллий лавҳалардан фойдаланиш, таълим мониторинги ва шахс мавзуларида гапирдилар.

Шунингдек, чилонзорлик маорифчилар анжуманида мактабларга илк қадам қўётган мутахассислар “Ёш ўқитувчи қасамёди”ни қабул қилишди. Улар йиғилганларга ўқувчиларга жонқуяр устоз, дусту таянч бўлишга, уларнинг иқтидори, қобилияти, истак ва умидларини рўйга чиқаришга тантанали тарзда ваъда бердилар.

Анжуман якунида Мустақиллик дарсини қандай ўтиш ҳақида тавсиялар берилди. Таълимда уртак курсатган илғор ўқитувчи, мураббийларга эса вазирликнинг “Ўзбекистон халқ таълими аълочиси” кўкрак нишонлари ва Фахрий ёрлиқлари ҳамда шаҳар, туман халқ таълими бўлими, бошқармалари, шунингдек, ҳокимлик, жамоат ташкилотларининг мукофотлари топширилди. Уларга юксак эҳтиром рамзи сифатида мукофотлар қаторида гулдасталар ҳам тақдим этилди.

Курбонбой
МАТҚУРБОНОВ

Самарқанд вилоятининг Тайлоқ туманида ўтказилган анъанавий август кенгашларида ҳам Сариосиё ва Узун туманларига халқаро террорчиларнинг суқулиб киришига муносабат билдириш билан бошланиб, ўқитувчиларимизнинг болаларимизни гоёвий етук, ватанпарвар қилиб тарбиялашларига эътибор қаратилди.

Август кенгашида барча йўналиш ва фанлар бўйича аҳвол таҳлил қилинди, муаммоларнинг ечими изланди, уларни бартараф этиш чора-тадбирлари белгиланди. Йиғилишда туман ҳокими Жамшид Ашуров ўқитув-

ҲАР ОЙНИНГ
УЧИНЧИ
СЕШАНБАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ
КУНИ

чилар ҳокимликнинг диққат марказида бўлишини таъкидлади. Ўтган йилги тажриба — ҳар ойнинг учинчи сешанбаси — халқ таълими куни бўлиб қолишини, бу куни барчанинг диққати мактабга қаратилишини, амалий-моддий ёрдам берилаётгани эълон қилди. Мактабларнинг барчасига ер ажратиладиган бўлди.

Асосий маърузани туман ХТБ мудири Я.Ҳамдамов қилиб, музокараларда эса “Йил ўқитувчиси” танлови қатнашчиси М.Йўлдошева, ҳомийлардан “Улуғбек” хўжалиги раҳбари М.Тўраев иштирок этдилар. Анжуманда вилоят ҳокимининг ўринбосари Абди Маматов қатнашди ва сўзга чиқди.

МУХБИРИМИЗ

ЭРИШИЛГАН
МУВАФФАҚИЯТЛАР
ЭЪТИРОФИ

Хоразм вилояти халқ таълими ходимлари янги ўқув йилини катта тайёргарлик ва баланд руҳ билан кутиб олмоқдалар. Вилоятдаги барча таълим муассасалари шинам ва ораса ҳолатда ўз ўқувчиларини кутмоқда. Айни дамларда вилоятнинг шаҳар ва туманларида анъанавий август кенгашлари ва шўъба йиғилишлари ўтказилмоқда. Айниқса, Шовот тумани зиёлилари август анжуманини зўр ташкилотчилик ва уюшқоқлик билан ўтказдилар. Бугун, туманда 52 та умумий ўрта таълим мактаби, 44 та мактабгача таълим ва 3 та мактабдан ташқари таълим муассасаси фаолият кўрсатмоқда. Жумладан, таълим муассасаларининг барчасида маънавият ва маърифат заллари, мониторинг хоналари ташкил этилди, шу қаторда 32-мактаб экологик йўналишдаги илм масканига айлантирилди. 1, 5-мактабларда ўқувчилар билимини баҳолашнинг рейтинг тизими-га тўла ўтилди, 11 та мактабга молиявий мустақиллик берилди. Туман мактабларига жами 54 гектар ер ажрати берилди. Демак, ҳар бир мактаб ўз ерига эга бўлди.

Шовот тумани ўқувчи-ёшлари вилоят ва республика миқёсида ўтказилаётган турли танловларда фаол қатнашиб, фахрли ўринларни эгаллаб келмоқдалар. Шовотлик ўқувчилар “Ёш бахшилар” республика танловида 1-ўрин, республика бокс мусобақасида 3-ўрин, “Табиат: кеча, бугун, эртага” деб номланган республика танловида 3-ўрин, китобсеварлар танловида 4-ўрин соҳиби бўлдилар.

Вилоят миқёсида ўтказилган иқтидорли ўқувчилар танловида 1-ўрин, математик беллашувда 1-ўрин, эркин кураш мусобақасида 2-ўринни олдилар. Туманда, айниқса, жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга эътибор кучайтирилмоқда — 3 та мактабда футбол синфи, 2 та мактабда шахмат синфи, 2 та мактабда теннис синфи. 1 та мактабда эса бокс синфи фаолият кўрсатаётган. Ўқитувчиларнинг август кенгашлари арафасида эса ҳашар усулида қурилган кураш саройи ишга туширилди.

Шунингдек, мавжуд имкониятлардан фойдаланиб, мактабларда қўшимча хоналар қуриш ишлари олиб борилмоқда. 1-мактабнинг 70 ўринга мўлжалланган янги биноси қурилиши давом этаётган, 30-мактаб учун эса қўшимча хоналар қурилиши бошлаб юборилди.

Яқинда бўлиб ўтган август анжуманида ўтган ўқув йилидаги ютуқ ва камчиликлар таҳлил этилди, янги режалар белгилаб олинди. Унда туман ҳокими Муовини Ёқуббой Нурметов Республика Президенти Ислам Каримовнинг «Fidokor» газетаси муҳбири саволларига жавоблардан келиб чиқадиган асосий вазифалар хусусида маъруза қилди. Шунингдек, туман халқ таълими бўлими мудири Шухрат Юсуповнинг «Таълим жараёнида миллий мафқурани ўқувчилар онига етказиш, таълим соҳасидаги якун ва режалар ҳақида»ги маърузаси тингланди.

Август кенгашида вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Йўлдош Бобожонов сўзга чиқиб, вилоят таълим-тарбия муассасалари ходимларининг янги ўқув йилидаги муҳим вазифалари хусусида батафсил тўхталди. Хуллас, вилоятнинг бошқа туманларида ҳам ўқитувчиларнинг анъанавий август кенгашлари бўлиб ўтаётган.

Исмомил ОЛЛАБЕРГАНОВ

ДАРСГА ЧОРЛОВ

Жиззах тумани педагоглари ўзларининг анъанавий Август кенгашини ўтказдилар. Унда мамлакатимиз раҳбари Ислам Каримовнинг “Фидокор” газетаси муҳбири саволларига берган жавобларидан келиб чиққан ҳолда таълим ислохотларини янада чуқурлаштиришда туман халқ таълими ходимларининг вазифалари тўғрисида сўз юритилди. Бу борада қилиниши лозим бўлган ишлар юзасидан аниқ режалар белгилаб олинди.

Шунингдек, кенгашда сўзга чиққан ўқитувчилар бугунги кунда туман таълимида олиб борилаётган ишлар, эришилган ютуқлар, мавжуд камчиликлар, ҳомийлар ёрдами хусусида тўхталди. Жумладан, 15- ва 43-мактабларда 4 тадан қўшимча синф хоналари ҳашар йўли билан қурилганлиги, эндиликда бу синфларни ўқув жиҳозлари билан таъминлаш муаммо бўлиб турганлиги қайд этиб ўтилди. Бу борада ҳомийлар мададига эҳтиёж борлиги таъкидланган ҳолда, бошқа бир ҳомий ташкилот — Х.Носиров но-

мидаги жамоа хўжалиги (раҳбари Т.Маннопов) томонидан ўз оталигидаги 4-мактабга кўрсатилаётган ёрдам эътироф этилди. Ҳозирда хўжалик мактаб эҳтиёжи учун 3 гектар ҳосилдор ер майдони, 3 бош қорамол ажрати берган.

Кенгаш ишида ўқувчиларни дарсликлар билан таъминлаш борасида қилинаётган ишлар ҳам кўриб чиқилди. Кенгаш иштирокчиларининг юз-кўзларидан мактабни, дарсни соғинганликлари сезилиб турди. Яхшида, бир кўнғироқ жаранги билан янги ўқув йили бошланади. Ўз касбининг фидойиси бўлган ўқитувчи учун уч ойлик таътил, шоғирдларини қўмаш гўё йиллаб чўзилиб кетгандай бўлади. Август кенгашлари мана шундай дарсни соғинган ўқитувчилар учун бир чорлов. Улар бу кенгашдан улкан руҳ олийсининг сабабларидан бири ҳам, эҳтимол шундадир.

Суннатилла ШОДМОНОВ,
туман Ташхис маркази
раҳбари

Дўмбира чертиб айтилган хонишларни эшитсам, чанқовуз оҳанги таралса, хаёлим узоқ-узоқларга кетиб қолади. Ўзим ҳеч қачон бўлмаган кенгликларни кўмсайман.

Маҳмуд Номозов кўшиқларида бахшиёна садолар, чанқовуз оҳанги бор. Унинг “Ойбулоқ”, “Дунё”, “Дил оғриғи”, “Махфират” каби кўплаб кўшиқларини мухлислар севиб тинглашларининг боиси балки шундадир...

Бугунги меҳмонимиз — хонанда Маҳмуд Номозов.

— Маҳмуд ака, аввало ўқувчиларимизга болалигингиз ўтган муҳит, оилангиз ҳақида гапириб берсангиз.

— Болалигим Сурхондарё вилояти Узун туманидаги Файзова (Файзобод) қишлоғида ўтган. Қишлоғимиз Сурхондарёнинг энг сўлим жойларидан. Бир томонида Боботўғ ястаниб ётса, бир четидан Сурхондарё оқиб ўтади. Оиламиз катта эди: отам, онам, 4 ўғил, 4 қиз. Онамиз раҳматли 1988 йили қазо қилганлар. У кишининг хат-саводи йўқ эди. Шунданми, доим яхши ўқинглар деб тергардилар бизни. Отамиз колхозда шофёрлик қиларди. Ҳозир нафақада. Газет-журналларни қолдирмай ўқиб борадилар. Ҳозир ҳам шу одатини ташламаган. Бу бизнинг дунёқарашимиз шаклланишига катта таъсир кўрсатган.

Авлодимизда санъаткор бўлмаган. Аммо кишига киши сабабчи бўлади дейишади. 1974 йили мен 7-синфда ўқирдим. Ўшанда Абдусаттор Жўраев деган ҳамқишлоғимиз Тошкент маданият техникумини битириб келиб, хўжаликда “Райхон” деган ҳаваскорлар дастасини ташкил қилди. Хўжалик дастага керакли барча жиҳозларни муҳайё қилган, ҳатто битта автобус ҳам бериб қўйган эди. Табиийки, қишлоқ клуби уларнинг ихтиёрида. Шу пайтгача мусиқа дарсларида фақат ашуланинг шеърини ёдлаб юрган болалар, иложимиз қанча, мусиқа дарсини адабиёт муаллимига ўтарди, ансамблга қатнаша бошладик. Клуб мактабимиз билан ёнмаёن жойлашганлиги биз учун қулай эди.

— **Биринчи муаллимингиз ҳақида...**

— Биринчи ўқитувчим Неъмат Ортиқов деган киши эди. Ҳозир у киши нафақадалар.

Неъмат муаллимнинг бизга бирон марта ҳам қаттиқ гапирганини эслолмайман. Бунинг педагогикада нақадар катта аҳамиятга эга эканлигини ўзингиз биласиз. Муаллим бошланғич синфларда яхши ўқитган эканки, то битириб кетгунимизча мактабнинг олди ҳисобланарди. Кейинчалик деярли барча синфдошлар бирин-кетин олий маълумотли бўлди.

Гап маълумотда эмас, албатта. Бола учун оилада ота идеал бўлса, мактабда — яхши кўрган

ўқитувчиси. Неъмат муаллим наздимида энг яхши одам эди, ҳозиргача шундай.

Лирик чекиниш ёки Маҳмуд Номозовнинг укаси, таникли журналист Мусулмон Номозов хотираларидан:

— Ўтга бориш сизларда ҳам борми? Маҳмуд акам билан молларга ўт ўриб келишга борардик. “Ака, — дердим, — мен кўшиқ айтиб тураман, сиз ўринг”. “Хўп”, дерди. Аксига олиб 4-5 та кўшиқ билан репертуарим тугаб қоларди. “Энди мен айтаман, сен ўр”, дер эди акам ва мен хуржунни тўлдириб, яна икки боғ боғлаб эшакка ортгунимизча кўшиқ айтиб турарди...

— **Қишлоқ кенгликлари, табиий гўзаллик ҳарчанд кўнгилга илҳом**

Mehmonxona

бўлди. Қишлоғимиздаги 60 та боладан битта ўзим ўқишга кирганман ўшанда.

— **“Студентлик — олтин даврим” дейишади. Талаблик даврингизни қандай эслайсиз?**

— Ҳақиқатан ҳам олтин давр экан. Дейлик, эртага Жиззахда тўй. 10-15 та талаба билет олиб автобусга чиқардик. Тор, аккордеон, доира ўзимиз билан. Орқа ўриндиқларга ўтириб олиб, кета-кетгунча кўшиқ айтиб кетардик. Бировга ёқадими-ёқмайдими деб ўйламаганмиз. Қизиқ, ҳеч ким эътироз ҳам билдирмасди.

МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРГА ҚАЙТИШ

ёки ўқитувчидан чиққан санъаткор

бахш этмасин, санъаткор бўлиш учун бу камлик қилади. Шаҳарга ўқишга келишингиз қандай кечган?

— Аввало 8-синфни битириб, Термиздаги мусиқа билим юртига кетмоқчи бўлганман. Биласизми-йўқми, ўша пайтлар қоқоқ, тўпалончи ўқувчилар билим юртларига бадарға қилинади деган тушунча кенг тарқалган эди. Балки ростдан ҳам шундай бўлгандир. Хуллас, қанча ҳаракат қилсам ҳам директоримиз юбормаган, ота-онамни ҳам айтганига кўндирган. Чунки нуқул “5” га бўлмаса ҳам “4-5” га ўқирдим, мактабда бирон та тадбир менсиз ўтмасди.

Ниҳоят 10-синфни битириб, Тошкентга, консерваторияга келдик. Август эди. Хўжатларимни қабул қилишмади. Қабул баҳордаёқ тугар экан. Бунинг устига абитуриентлар махсус мусиқий таълим олган бўлишлари керак экан.

Санъат институтида ҳам қабул тугаб кетибди. Шунда кимдир айтиб қолди: “Консерваторияда фақат мусиқани ўргатишади, бу ерда фақат ашулани. Педагогик институтнинг мусиқа факультетига кир, мусиқани ҳам, кўшиқ айтишни ҳам ўргатади”.

Тошкентга келгунимча уч йил ансамблга қатнашиб, кўп нарсани ўрганган эдим. Худо хоҳласа ўқишга кирарман, дедим. Айтганим

Пахтага чиқардик. Бунинг ҳам ўзига яраша завоқ бор.

— **Нима учун ўқишни битириб Тошкентда қолмагандисиз?**

— Бу ерда қилинадиган ишни қишлоқда ҳам қилса бўлади деб ўйлардик. Сурхондарё санъатини кўтаришга ҳисса қўшсам, деганман.

Ун икки йил мактабда, кейин туман халқ таълими бўлимида ишладим. Шу давр мобайнида менинг ўқувчиларим, туман ва вилоятдагисини айтмай, республика миқёсида ўтказилган санъат кўриктанловларида совриндор бўлмаган йил бўлмади. Ўқувчиларим билан “Райхон” ансамбли таркибида ҳозирги МДХ давлатларида, Чехия ва Словакияда гастролда бўлганмиз.

— **Илк кўшигингиз...**

— Ўзим яратган илк кўшиқ “Умрим” деб аталади. Шеърини Мусулмон ёзиб берган. Фонограмма қилинган биринчи кўшигим эса Чўлпоннинг “Кўнгил” шеъри билан айтиладиган кўшиқ эди. Уни 1985 йили яратганман.

— **Кўшиқларингизнинг яратилиш жараёни ҳақида сўзлаб берсангиз. Бунда асосий эътиборни кўпроқ нимага қаратасиз?**

— Бу саволга аниқ бир нима деб жавоб бериш мушкул. Ҳар бир кўшиқ-

нинг ўз тарихи бўлади. Дейлик, бир шоирнинг китоби кўлимга тушди. Ўқиб чиқаман. Бир хил шеърларда юрак жиз этади ўзи. Оҳангга соламан. Бўлмайди. Бошқасини оламан. Аммо биламанки, қачонлардир куй қуйилиб келади, топаман.

— **Кўшиқларингизда бахшиёна оҳанглари устувор. Бахшичилик санъати ҳақида. Сиз улардан нималарни ўрганасиз?**

— Бахшичилик санъати халқимизнинг миллий қадриятларидан бири. Гоҳи бахшичиликнинг даври ўтди, у замондан ортда, тарих қатларида қолиб кетади деган гаплар эшитилиб қолади. Менимча халқ миллий қадриятларидан воз кечмайди. Фақат санъатнинг ҳамма турларида бўлгани сингари бахшичиликда ҳам кўтарилиш ва пасайиш давлари бўлади. Ҳозир нафақат бизда, балки бутун дунёда миллий қадриятларга қайтиш жараёни кетаяпти. Америкадаги негрларни олинг. Улар бир пайтлар Африкадан келтирилгани маълум. Ана ўшаларнинг авлодлари бугун ота-боболарининг куй-

ги. Кўпчилиги ўша “шеър”ни ўзи тўқийди. Яна бировларга пул бериб “шеър” ёздирадиганларни эшитсам, кулгим келади. Китоб ўқишмайди. Ахир дунёда ўзбекчалик шоир кўп миллат бўлмаса керак. Тўғри, уларни яхши тушунаман. Битта кўшиқни тайёр қилиб эфир орқали тингловчига етказгунча анча харажат қилишади, оранжировка учун, фонограмма учун. Шунча пул сарф қилган одам нима қилиб бўлса ҳам чиқишга ҳаракат қилади.

Мен уларни тушунаман, хатосини кўрсатаман. Масаланинг бир жиҳати шуки, уларнинг ҳам ўз мухлислари бор. Халқ ўзи билади, кимни қабул қилиш-қилмасликни. Ҳаммасини вақт кўрсатади. Қолаверса, улар ҳозир йўл бошида довдираб туришибди. Бизда чиқмаса қаерда чиқади?

— **Зиёли деганда қандай кишини тасаввур қиласиз? Ўзича зиёлиман деб юрган кишиларда бугун қандай хусусиятлар етишмаяпти?**

— Зиёиликнинг ўз шартлари бор. Киши билимли, ахлоқли бўлиши керак. Зиёли киши доим мукамалликка интилади. Шунинг ўзи бир фазилат. Энди, бировда у етишмайди, бировда бу.

— **Бир-иккита кўйлакни олдин тўзитган ака сифатида изингиздан келаётган ёш хонандаларга сабоқ, насиҳат маъносида нима деган бўлар эдингиз?**

— ...Мусиқа таълимини олишлари керак. Ўзидан катта ижодкорлар билан доимий яқин алоқада бўлишлари зарур. Бошқаларни эшита билишлари керак. Ўшанда ўз йўлини топишлари осон бўлади.

— **Сиз туғилган жой — Узун ва Сарисийдаги воқеаларга муносабатингиз...**

— Албатта, бу ачинарли воқеа. Улар 70-80 нафар, боринги, 100 тадир. Биз эса 24 миллионли катта бир халқимиз. Мен узунлик, сурхондарёлик бўлганим учун эмас, ўзбекистонлик бир инсон сифатида бу манфур кимсалардан нафратланаман.

Асли ўқитувчи бўлганлигим сабабли мени кўчирилган қишлоқлар болалари тақдири қизиқтиради. Халқимиз, давлатимиз, ҳукулатимиз, албатта уларга ёрдам беришига, яхши шароит яратиб беришига ишонаман. Болаларнинг иши, мақсадлари эса фақат яхши ўқиш, комил инсон бўлиб, эл-юртни, Ватани, миллатни асрайдиган инсон бўлиб етишиш бўлиши керак.

— **Икки оғиз режалангиз ҳақида.**

— Нима десам экан, мақсадим бундан кейин ҳам Сурхон мусиқасини, оҳанглари янги жилдлар билан халққа намоиш қилиш. Ўзимизникини ўзимизга қайтариш.

Хусан КАРВОНЛИ
суҳбатлашди.

Август ойи барча муаллим ва таълим соҳаси ходимлари учун узгача хусусиятга эга. Зеро, бу ойда купчилик ўқитувчиларга ҳаяжон, шодлик бахш этувчи, бўлгуси ўқув йилига йўлланма берувчи анъанавий август кенгашлари ўтказилади. Кенгашда йил давомида амалга оширилган ишлар, эришилган ютуқлар сарҳисоб қилиниб, келгусида қилинажак иш режалари белгиланади. Шунингдек, муаллимлар ўз тақлиф ва мулоҳазалари билан ўртоқлашадилар, таълилни талаб этувчи муаммолар, бир қатор камчиликлар ўртага ташланиб, уларни ҳал этиш масалалари кўриб чиқилади.

Ана шундай тадбирлардан бири — Тошкент шаҳар ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув муассасалари ходимларининг навбатдаги анъанавий август кенгаши Тошкент ҳуқуқшунослик коллежиде бўлиб ўтди. Тадбир Ўзбекистон Республикаси Давлат Мадҳияси билан бошланди. Ҳар бир ислохот маърифат оstonасидан бошланганидек, август кенгашининг асосий мақсади ҳам давлатимизда таълим соҳасида амалга оширилаётган ислохотларнинг йўналишлари ва истиқболларини белгилаб берган меъёрий ҳужжатлар, “Таълим тўғрисида”ги Қонун, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ҳамда Президентимиз ва Вазирлар Маҳкамасининг таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимига оид фармон, қарорларини ҳаётга татбиқ этиш масалаларига қаратилди. Кенгашда “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг амалдаги ижроси, янги ўқув йилидан бошлаб Президент И.Каримовнинг қатор илмий-назарий асарлари асосида махсус курсларни жорий этиш, ёшлар онгига четдан келатган диний

экстремизм, ақидапарастлик, наркотики бизнес ва ноқонуний қурол-яроқ савдоси каби таҳдидларнинг зарар эканлигини тушунтириш каби масалалар кун тартибидан ўрин олди.

Муаллим... Бу сўз замирида мунис бир хилқатнинг нафису назокатли сиймоси мужассам. Бинобарин, таълим соҳаси ходимларига эътибор бугун мамлакатимизда давлат сиёсати даражасига кўтарилган. Чунончи, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг янги ўқув йили арафасида “Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ходимлари меҳнатини

Avgust kengashlarida

Анжуманда педагоглар муаммосини ҳал этиш билан бир қаторда ўқув муассасаларини дарсликлар ва ўқув қўлланмалари билан таъминлаш, дарс ўтишининг энг янги — муқобил усуллари ҳақида қизгин баҳс юритилди. Жумладан, йиғилишда сузга чиққан Ўзбекистон Миллий университети қошидаги С.Сирожиiddинов номли академик лицей директори А.Юнусов ўқувчиларнинг физика ва математика фанларидан давомавлари пасайиб бораётганлигини айтиб ўтди. Бун-

шу каби саволларга ҳам жавоблар изланди.

— Раҳбар, авваламбор, фидойи бўлиши керак. Фақатгина фидойи раҳбаргина ўзи бошқараётган масканга, Ватанига муҳаббатини беминнат кўрсата олиши мумкин. Раҳбар талабчан, адолатли, ҳаммага нисбатан ҳурмат билан қарайдиган, республикамизда олиб борилаётган сиёсатни чуқур билладиган ва ниҳоят ижодкор шахс бўлиши керак, — деди кенгаш ишида иштирок этган Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг биринчи уринбосари, Ўрта махсус, касб-

хунар таълими Маркази раҳбари Жуманазар Хусанов.

Ўчрашувда қатнашаётган ҳар бир муаллим, устоз-педагоглар чехрасидан байрам кайфияти сезилиб турди. Улар орасида эндигина муаллимликдек ута сермашаққат ва ўз ўрнида савобли касбга кириб келатган ёш мутахассислар ҳам бор. Кенгаш ниҳоясида ана шундай ёш кадрларга таълим фидойиларининг табригию насиҳатлари, ёш мутахассисларнинг эса ўз навбатида эстафетани қўлга олиб, муаллимлик касбини ардоқлаб, унга содиқликлигини акс эттирувчи қасамеди кенгаш иштирокчиларини ҳаяжонга солди. Шу билан бир қаторда Тошкент шаҳар ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси тасарруфидеги таълим муассасаларининг бир қатор фидокор ва фаол ўқитувчилари пул мукофотлари билан тақдирландилар.

Ирода ХОЖИКУЛОВА

НАТИЖАЛАР, ТАҲЛИЛЛАР ВА РЕЖАЛАР

рағбатлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар туғрисида”ги қарор қабул қилиниши ҳам рамзий маъно бор. Янги таълим муассасалари — академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ходимлари ушбу қарорни зўр қувонч билан қабул қилишди.

Ҳозирда лотин ёзувида асосланган янги ўзбек алифбосида 1-синфдан бошлаб ўқиётган ўқувчилар 2 йилдан сўнг, академик лицей ва касб-хунар коллежларига кириб келадилар. Бу борада ҳам ўқитувчиларимизнинг тайёргарлик даражаси яхши бўлиши керак. Тошкент шаҳар ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси бошлиғи Ислон Зокировнинг таъкидлашича 1999-2000 ўқув йили якунига қўра, тасарруфдаги таълим муассасаларида жами 5087 нафар педагог бўлиб, улардан 29 нафари профессор, 285 нафари фан номзоди бўлса, 9 нафар ўқитувчи давлат мукофотларига сазовор бўлиб, яна 14 нафари “Устоз” жамғармаси томонидан дунёнинг энг ривожланган мамлакатларида ўз малакаларини ошириб қайтдилар.

га асосий сабаблардан бири шу фанлар бўйича дарсликларнинг айрим боблари жуда мураккаб бўлиб, уни ўқувчилар тушунишга қийналадилар. Шунинг учун ҳам лицей директори баъзи бир қийин, ўқувчилар онги даражасида бўлмаган бобларни дарсликдан олиб ташлаш тақлифини киритди.

Таълим дарсликдан бошланади деганларидек, ўқув муассасаларини дарслик билан таъминлаш мақсадида бу йил 2 миллион 700 минг сумлик китоблар кам таъминланган оилаларга тарқатиб берилди. Бундан ташқари ТДТУ қошидаги Чилонзор академик лицейига университет томонидан 7000000 сумга яқин ҳомийлик ёрдами курсатилди, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети қошидаги Шайхонтоҳур академик лицейининг кутубхонасига 3500 та китоб тақдим этилди.

Ўқув даргоҳининг муайян ютуқларга эришиши, гуллаб-яшнаши уни бошқараётган раҳбарга куп жиҳатдан боғлиқ. Хуш, раҳбар ўзи қандай бўлиши керак? Кенгашда

дан танлов асосида гимназияга қабул қилинган 60 нафар ўқувчи ётоқхонада ётиб ўқишди. Уларга 8 нафар тажрибали тарбиячилар доимий бириктирилди.

“ВАТАНИ СЕВМОҚ ИЙМОНДАНДИР!”

Ҳақни айтиш жоизки, янги турдаги ушбу илм масканининг кейинги ривожиде гимназия мактаб директори Азамат Баҳромовнинг анча-мунча хизматлари

бор. Бу инсон таълим-тарбия соҳасида анчагина тажриба тўплаган, талабчан раҳбарлардан бири. Бироқ, сал бурун “Хуррият” газетасида худди ана шу гимназия мактабдаги айрим “ёзув-чизувлар” хусусида “Гимназия жанжалхона эмас” сарлавҳали мақола эълон қилинган эди. Биз гимназия мактаб директори Азамат Баҳромовдан худди ана шу мақола хусусида сўрадик. У киши шундай жавоб бердилар:

—Матбуот — ҳаётимиз кўзгуси. Шахсан мен матбуотчиларни ўта ҳурмат қиламан. “Хуррият” газетасида бизнинг гимназиямиз хусусида ёзилган ўша мақолага келсак, Мухбир асосий эътиборни мен ва собиқ директорга қаратган. Менимча, асосий эътиборни гимназиядаги таълим-тар-

бия ишига қаратмоғи керак эди... Биз ана ўша мақолани жамоамизда атрофлича ўрганиб чиқдик. Ўз хатоларимизни тузатиш юзасидан атрофлича тадбир-режалар туздик.

Авваламбор шуни айтмоқ керакки, гимназия мактабининг ички низомига мувофиқ илм масканида қаттиқ меҳнат интизоми ўрнатилган. Ўқувчию ўқитувчи, фаррош холадан тортиб, керак бўлса директоргача ҳамма ички қонун-қоидага амал қилиши шарт. Гимназияда кейинги йилларда таълим-тарбия самарадорлигига алоҳида эътибор қаратилган. Яқунланган ўқув йилида ҳам ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражаси олдинги йилдагига нисбатан 25 фоиз кўтарилган.

—Ҳали катта ишлар олдинда турибди, — дейди гимназия мактаб директори А.Баҳромов. — Биласизми, айна кунда мактабларимиз олдида ёшларда ана шу жоноҳон Ватанимизга нисбатан сўнмас меҳр-муҳаббат, унга содиқлик туйғусини сингдиришдек муҳим вазифа турибди. Гимназиямиз ўқувчилари иқтидорли, билимга ташна болалар. Ўзингиз бир ўйлаб кўринг, фарзандларимиз ўта билимли бўлсаларда, уларда Ватанни севиш ҳисси паст бўлса...

Демак, биз ўқувчиларимизга “комплекс” таълим беришимиз керак. Улар соғлом ва билимли бўлсин ва яна ўз Ватанини жонидан ортиқ севсин! Ахир муқаддас ҳадисларимизда ҳам “Ватанни севамоқ иймондандир” деб бежиз айтилмаган! Умид қиламизки, гимназия-мактабимиз болалари келгусида худди ана шундай Ватанга содиқ фарзандлар бўлиб етишади!

Абдували ОБИДДИН,
“Маърифат”нинг махсус мухбири

ЖАҲОНГИРНИНГ ЮТУҒИ

Самарқанд вилоятидаги ўғил болалар лицейининг XI синф ўқувчиси Жаҳонгир Тургунов Туркиянинг Анталия шаҳрида биология фани бўйича ўтказилган халқаро олимпиадада муваффақиятли қатнашиб, бронза медалини олиб қайтди. Иқтидорли ўқувчига 2000 йил Халқаро биология олимпиадаси раиси доктор Ашқин Тимур сертификат топширди.

—Отам Пўлат Тургунов тадбиркор, онам Гулчеҳра Пўлатова иқтисодчи, -деди Жаҳонгир биз билан суҳбатда. —Оилада тўрт фарзандмиз. Мен ўзимни бахтли авлод вакили деб ҳисоблайман. Чунки бизга нуфузли танловларда иштирок этиш учун барча шарт-шароитлар муҳайё этилган. Олимпиада мени ва ўзбекистонлик тенгқурларимни яна бир бор синовдан ўтказди. Инглиз тилида топширган тест синовларидан барчамиз муваффақиятли ўтдик. Келажак орзуларим бисёр. Шифокорлик касбини эгаллаб, одамлар дардига малҳам бўлмоқчиман.

“Туркистон-пресс”

“ДИАГНОСТИК ТАҲЛИЛ” — АДОЛАТ ЎЛЧОВИ

“Чироқчи туманидаги 1-сонли гимназия мактабда ўқувчилару ўқитувчиларнинг, раҳбарларнинг барча ишлари “диагностик таҳлил” асосида ўрганилиб, рейтинг усулида баҳоланади...”

Худди ана шу гап бизни гимназия мактабга етаклаб келди. Ўқув йили якунланиш олдида турган ўша даврда дарҳақиқат устозларнинг илм масканидаги юмушлари кўпайгандан кўпайган экан. Йиллик ҳисоб-китоб. Қайси муаллим илғор-у, қайси талаба йил давомида энг кўп балл тўплаган.

Ўқув йили якунидаги таҳлилда ўқитувчилардан режа асосида олинган тест натижаларига, фаълар бўйича ўқувчиларининг ўзлаштиришларига, меҳнат интизомига, берилган топшириқларнинг бажарилишига, иш ҳужжатларининг юритилишига, дарсларнинг кўргазмалигига, тарбиявий соатлар ва қўшимча машғулотларнинг савиясига ва яна ёзма диктантларнинг натижаларига эътибор қаратилад экан.

Дарҳақиқат, қайд этилган ана шу соҳалар жамланса, гимназия мактабнинг бутун фаолияти кўринади.

Хуллас, ўқитувчи ва тарбиячиларнинг йил давомида тўплаган жами “балл”лари сарҳисоб қилинади. Ҳеч ким ҳеч кимдан ўпкаламайди. Якуний кўрсаткичлар қониқарсизми, тамом шартнома тўхтатилади.

ОТА-ОНАЛАР ХУРСАНД

Биз гимназияда бўлган кун болала-

рининг якуний “балл”ларини билиш учун илм масканига ташриф буюрган кўплаб ота-оналар билан суҳбатлашдик.

—Ўғлим Шерали Пардаев гимназиянинг 4-синфини битирди, -дейди Бойсун Пардаев. — Тез-тез келиб болаларнинг ўқиши ва ҳол-аҳволидан хабар олиб турамыз. Ҳар чорак якунида ота-оналарнинг умумий йиғилиши бўлади. Ҳар сафар кам деганда 150-160 нафар ота-она йиғилишамиз. Дарсларга кирамиз, ошхона ва ётоқхоналарни кўрамыз, фарзандлари-

ЧИРОҚЧИНИНГ УМИД ЮЛДУЗЛАРИ

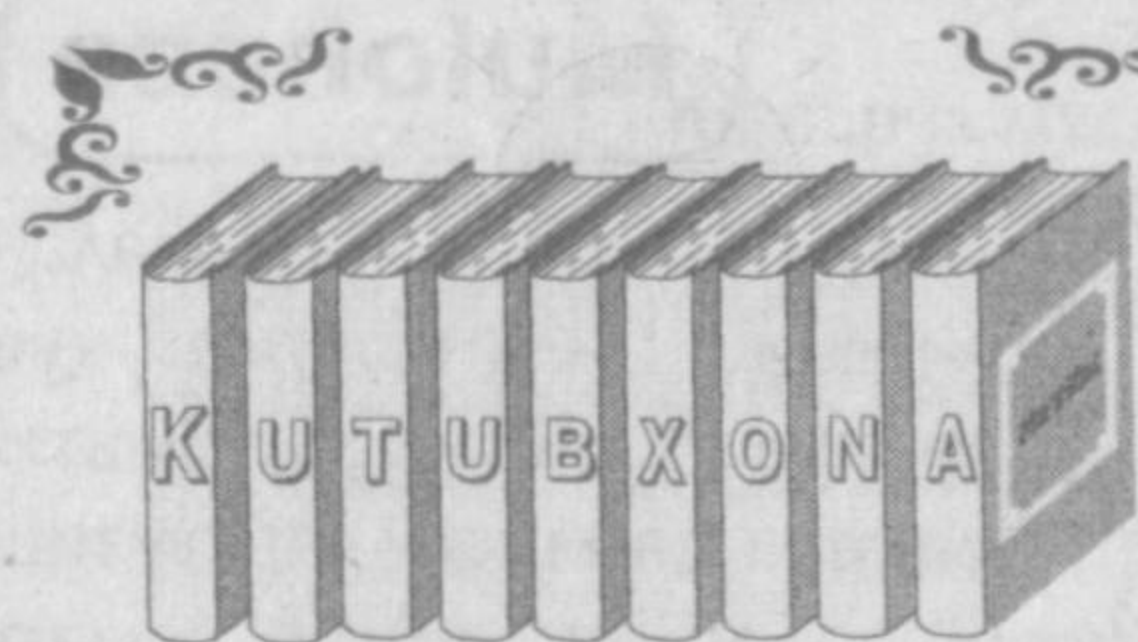
мизга дарс беришаётган муаллимлар билан суҳбатлашамиз. Нима десам экан, охириги йилларда гимназияда тартиб-инзом ўзгарди, таълим-тарбия иши яхшиланди...

Яна бир суҳбатдошимиз Холмурод Янгибоев ҳам ўғли Жонибекнинг гимназияда яхши ўқиётганлиги, энг муҳими ота-оналарнинг болаларидан “кўнгли тўқ” эканлигини айтди.

Яқунланган ўқув йилида 16 нафар ўқитувчи 204 нафар қишлоқ ёшларига математика ва инглиз тили фанларидан чуқурлаштирилган дастур асосида таълим бермоқда.

Чироқчи туманининг узоқ қишлоқлари-

Р.Альбеков олган сурат-лавҳаси.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ “МАЪНАВИЯТ”И

Буюк Навоий “Инсонни тил айлади жудо хайвондин” деганда Сўзни назарда тутган эди. Сўзни курул қилиб инсонга ўзини танитувчи, дилга қувват ва ақлга қудрат берувчи неъмат — Китоб.

Юртимиздаги мавжуд нашриётлар сафига Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1996 йил 9 сентябрдаги Фармони билан ўз фаолиятини бошлаган “Маънавият” нашриёти ҳам қўшилди. Шунга ҳам 4 йил бўлиб қолди. Хўш, бу нашриётни ташкил қилишдан мақсад нима эди ва бунга нечоғли эришилмоқда? “Маънавият” нашриёти директори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Суннатулло Аҳмедов билан суҳбатимиз шу савол билан бошланди.

— Мақсад юқорида эсга олганимиз фармонда тўлиқ баён қилинган. Яъни, халқимизни маънавият дурдоналари, юртимиз тарихи, маданиятига оид чуқур фалсафий, адабий-бадий, ижтимоий-сиёсий адабиётлар билан таъминлаш. Ҳар йили 30-40 номда китоб чоп қиламиз. Китобларимизнинг умумий номи юздан, тиражи бир миллиондан ошди. Хуллас, нашриётимиз жамиятимизда юксак маънавий фазилатларни камол топтириш, миллий мафкурани шакллантириш, ёшларни бой маданий меросимиз, тарихий анъаналаримиз, қадриятларимизга ҳурмат, Ватанга муҳаббат, истиқлол ғояларига

садоқат руҳида тарбиялашга ёрдам берадиган китоблар ва плакатлар нашр қилмоқда. Рукналаримизнинг “Фикр ва зикр”, “Истиқлол қахрамонлари”, “Эл севса Навоийни”, “Бадиият”, “Санъатнинг соҳир олами”, “Тарғибий материаллар” деб номланиши ҳам мақсадимизни кўрсатиб турибди.

— **Китоб — маънавият билан боғлиқ экан, шунча нашриёт бўла туриб, “Маънавият” нашриётининг ташкил қилиниши... Бу, албатта, жиддий ҳодиса...**

— Фикрингизни тушундим. Нашриётимиз ўз фаолиятида республикамиздаги барча нашриётлар, бошқа ижодий ташкилотлар билан ҳамкорликда иш олиб боради ва ўз ўрнида ўз йўналиши, мавзулар мундарижасини сақлашга ҳаракат қилади.

Биз Ватан тарихи ёки маданият, ҳатто иқтисодга оид китоб чоп этсак ҳам, барча-сида маънавият ўзак бўлиб, қизил ип бўлиб ўтиши керак.

Нашриётимизга муаллиф китоб олиб келмайди. Биз муаллифни излаб борамиз. Таклиф киритамиз, шунга мувофиқ китоб тайёрланади.

— **Истаймизми, йўқми бугунги кунда китобларни ўқувчига етказиб бериш, китоб савдоси қийин масала. Ҳатто энг зарур китобларни сотиб олиш етарли даражада эмас...**

— Бошида бизга ҳам қийин бўлди. Бир иш қилаётганда эринмаслик керак. Шундай ҳаракат қилдикки, ўз ўқувчиси, мухлислари бор нашриётга айландик. Тўғри, чиқараётган китобларимиз тиражи унчалик

кўп эмас. Бироқ, худого шукр, улар туриб қолмаяпти.

— **Бошқа нашриётлар билан ҳамкорлик ҳақида эслаб ўтдингиз. Эшитишимизча, бошқа масалалар, хусусан, банклар билан ҳам мунтазам алоқаларингиз бор экан...**

— Ҳа, биз чиқарган китобларимизни ўқувчиларга етказиш ишига жиддий эътибор берамиз. Китобларимизни матбуотда тарғиб қилиш, барча маънавият-маърифат муассасалари билан узвий алоқа доимий эътиборимизда.

Энди банкларга келсак, марказий банк ёрдамида республикамиздаги бир қатор банклар билан ҳамкорлик қилиб келаяпмиз. Бу ўринда, айниқса, «Асакабанк», «Пахтабанк», «Алоқабанк» каби тижорат банкларини тилга олгим келади.

Шартномага кўра, биз банкларда турли маънавий-маърифий тадбирлар, лекциялар, учрашувлар уюштириб берамиз. Улар эса бизнинг китобларимизга буюртма бериб, сотиб олишади. Нашриётимизга ҳомийлик ёрдами кўрсатишади. Бу алоқалардан икки томон ҳам фаяда ютапти.

Хуллас, нашриётимиз ходимлари зиммаларида қандай масъулият турганини яхши билишади. Ва фаолиятимиз, ҳаракатимиз ҳам шунга мувофиқ бўлмоқда. 1998-1999 йиллари Франкфурт шаҳрида бўлган халқаро китоб ярмаркасида иштирок этиб, ўз маҳсулотларимизни намойиш қилган эдик. Бу йил ҳам қатнашиш ниятимиз йўқ эмас.

Хусан НИШОНОВ суҳбатлашди.

“МАЪНАВИЯТ” ПУҲРАЛАРИ

Маърифатли жамият орзуси инсоннинг ўзи каби кўп қадим. Унга эришмоқнинг энг тўғри йўли, назаримда, тинмай китоб мутолаа қилмоқдир. Айтаётганим янги гап эмас ва эски бўлиб ҳам ҳеч қачон ўз аҳамиятини йўқотмайди. Бироқ нимани ўқишни ҳам билиш керак. Дарҳақиқат, бугун Ўзбекистонда ўнлаб нашриётлар ишлаб турибди ва уларда ҳар йили юзлаб номдаги китоблар чоп этилапти. “Маънавият” нашриёти шулар жумласидандир. Ҳар кимнинг диди ҳар хил. Таъбингизга мос китобни “Маънавият”дан топсангиз ажаб эмас.

“САҲНА МАЪНАВИЯТИ”

Ўзбекистон халқ артисти Баҳодир Йўлдошевни мухлисларга таништириб ўтиришнинг ҳождати йўқ. Б.Йўлдошев қарийб ўттиз йилдан бери Ҳамза номли ўзбек академик театри, кейинроқ Аббор Ҳидоятлов номидаги ёшлар драма театрида ижод қилиб, дунёга донг тарата олган спектакллари саҳналаштирган. Адабиётшунос ва танқидчи Шуҳрат Ризаевнинг мазкур рисола атоқли санъаткор шахси, ижод йўли, саҳналаштирган спектакллари ва таҳлилига бағишланади.

“ОИЛА”

Оила масаласи, унинг жамият ҳаётидаги ўрни қадим-қадимдан файласуфлар, адиблар ва бошқа олимларни қизиқтириб келган.

XX аср Туркистон жадидчилиги ҳаракатининг улкан намоёндаларидан бири Абдурауф Фитрат ҳам ушбу масалага алоҳида эътибор берган. У мазкур асарида оила қуриш заруратидан тортиб, оила аъзоларининг ўзаро муносабатлари, ота-она, фарзандларнинг ҳуқуқ ва бурчлари, ҳатто, гудакларни тарбиялаш ва унда ёш оналарнинг ўзини қандай тутиши кераклиги ҳақидаги масалаларга чуқур ёритиб берган.

Шу билан бирга соғлом, маърифатли оила ва у вояга етказадиган ҳар томонлама етук авлоднинг шу миллат ва мамлакат иқтисодий-сиёсий ривожининг, шу юрт шону шуҳрати, қудратининг пойдевори, абадул-абад мавжудлигининг муҳим шартларидан эканлиги таъкидланади.

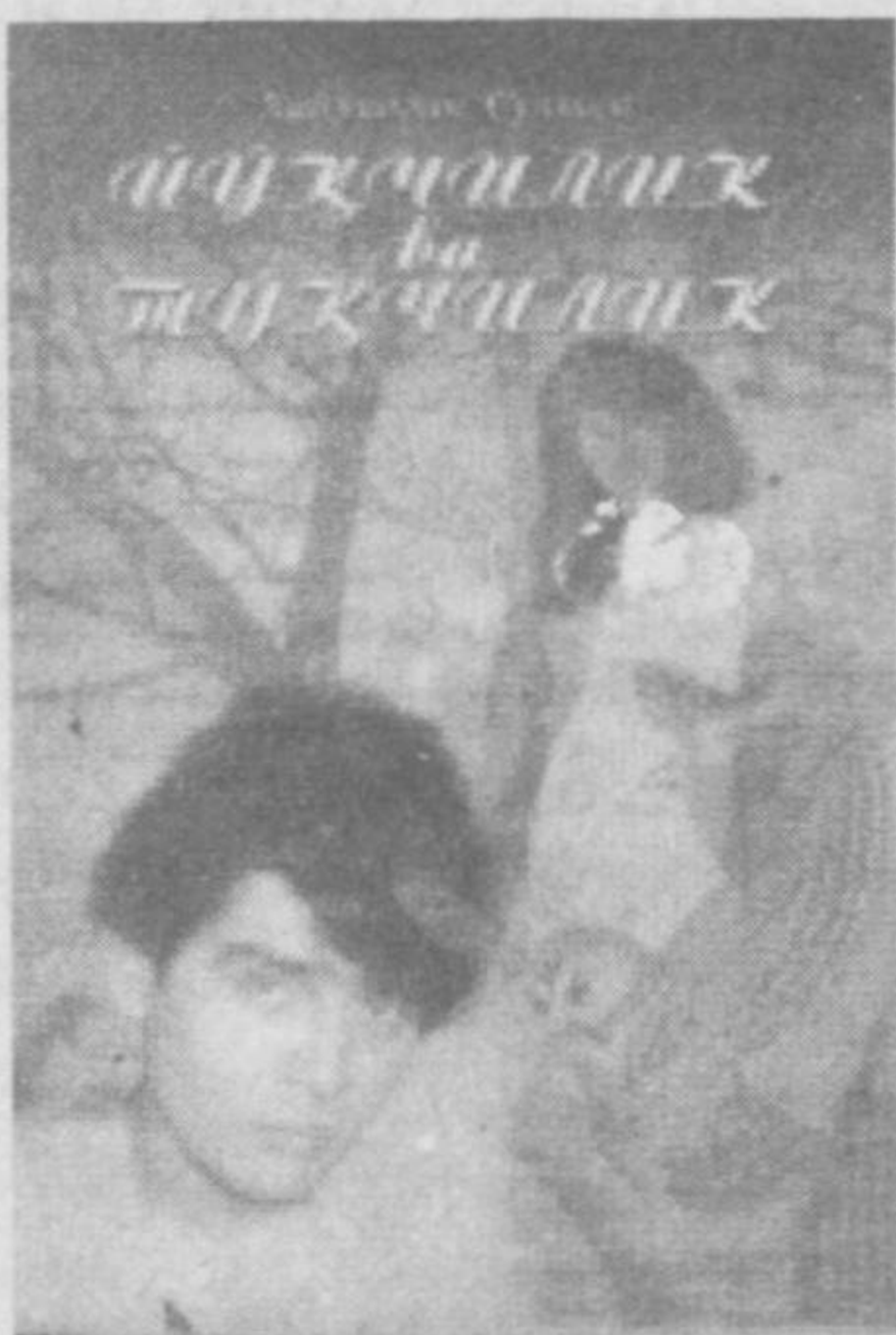
“БОБУРИЙЛАРДАН БИРИ”

Шундай одамлар борки, уларнинг қилаётган эзгу амаллари, фаолият қамровининг кенглигини қуриб, инсон қурби, салоҳиятининг чексизлигига яна бир бор ишонч ҳосил қиласиз. Ушбу асар қахрамони яна юртпарастлиги, қадриятпарастлиги, бобурпарастлиги билан, улуг аждодларимиз изидан жаҳон кезиб, излаб-изланиб толмаслиги билан ҳам ном қозониб турибди. Уни бир сўз билан “фидойи” деб таърифлаш ҳам мумкин эди, лекин бу ибора ҳам унинг қай бир жиҳатларини тўла қамраб ололмайдигандек туюлади... Хуллас, бу китоб ана шундай бир инсон — Зокиржон Машрабов ҳақидадир.

“ЙЎҚЧИЛИК ВА ТЎҚЧИЛИК”

Хайридин Султоннинг мазкур китоби адибнинг турли йилларда ёзилган қисса ва ҳикояларидан тuzилган. Ундан “Кўнгил озодадур” қиссаси ва “Ғуломгардиш”, “Бир окшом эртаги”, “Ё, Жамшид!” каби ҳикоялар ўрин олган. Тўпламга, шунингдек, француз адиби А.Сент-Экзюперининг Х.Султон томонидан таржима қилинган фалсафий-мажозий руҳдаги “Кичкина шахзода” қиссаси ҳам киритилган.

“АБДУЛҲАМИД МАЖИДИЙ”

“Истиқлол қахрамонлари” рукнида кўплаб китоблар чоп этилган. Абдулҳамид Мажидийнинг “Кўнгил орзула”и деб номланган сайланмаси шуларнинг навбатдагиси.

Ўзбек адабиётининг 20—30-йиллардаги дарг ларидан бири А.Мажидий шеър ва дostonлари, ҳикоя ва драмалари, феълетонлари билан эл орасида шуҳрат топган эди. Афсуски, адиб 38 ёшида қатагон қурбони бўлган.

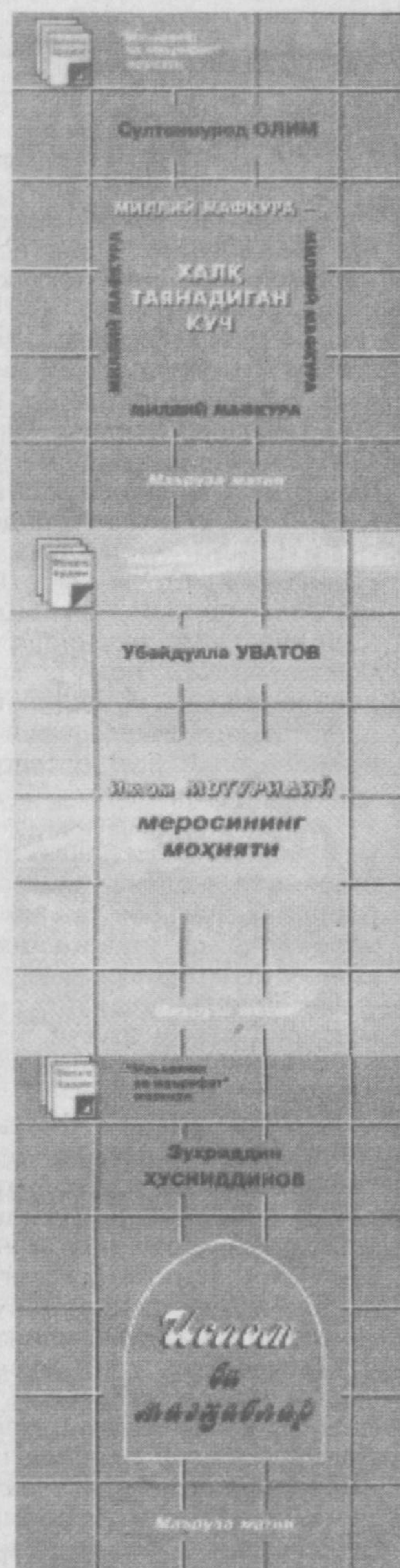
Мазкур китобга А.Мажидий қаламига мансуб сара асарлар жамланган.

Абдулҳамид МАЖИДИЙ

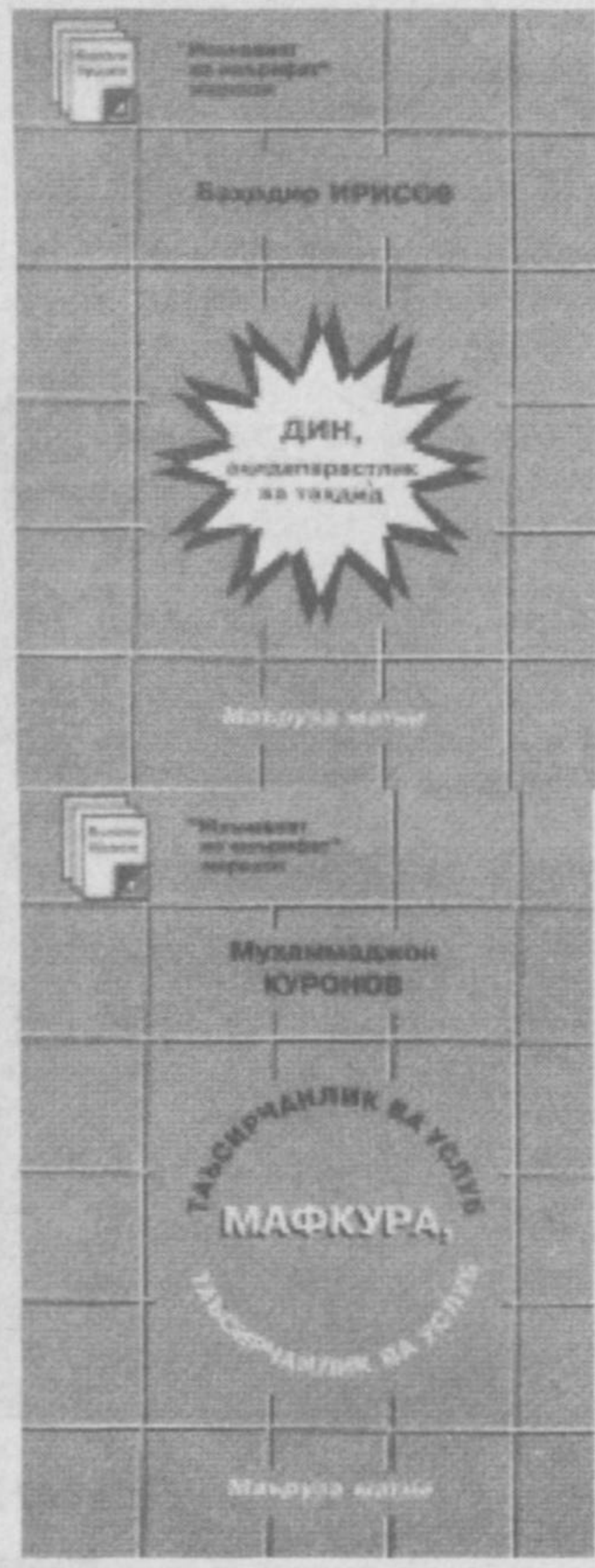

Кўнгил орзулари

ВОИЗГА ЁРДАМ

“Маънавият” нашриёти “Воизга ёрдам” рукнида воизларга, тарғиботчи, ташвиқотчиларга яхшигина қўлланма вазифасини утайдиган туркум рисоаларни чоп этди. Китобчалар маъруза матни қурилишида бўлиб, энг муҳим маънавий-маърифий мавзуларни акс эттиради. Бугунча шу руқна остида С.Олимнинг “Миллий мафкура — халқ таянадиган куч”, У.Уватовнинг “Имом Мотуридий меросининг моҳияти”, З.Хусниддиннинг “Ислом ва маънавият”, Б.Ирисовнинг “Дин, ақидапарастлик ва тақдир”, М.Куруновнинг “Мафкура, тарғибот ва таъсирчанлик” китоблари нашр қилинди. Нашриёт бу туркумдаги рисоаларни чоп этишни изчил давом эттиради.

ҚАЛЪАЛАР МАМЛАКАТИГА САФАР

Буюк мутафаккир Баҳоуддин Нақшбанд таълимотидаги “Сафар дар Ватан” ибораси тасаввуф фалсафасига кўра ниҳоятда кенг тушунчаларни ўз ичига олади. Аммо уни соддагина тарзда: “Ватан бўйлаб сафар”, дея талқин қилиб, йўлга отлансангиз, Сизни ғоятда ҳаяжонли таассуротлар, мўъжизалар кутиши шубҳасиздир. Биз эса одабда мўъжизаларни олис юртлардан қидирамиз. Аммо ўз юртимизда ҳам сирли манзиллар кўп.

Машойхларнинг айтишларича, сафардан бешта фойда бор экан: булар — куч йиғиш, илм олиш, кўнгил ёзиш, донолар суҳбатида бўлиш ва мол тўплашдан иборат. Албатта, ҳар қандай сафарнинг ўз қонун-қоидалари, мақсади бор.

Ўтмишда Хоразмдан то жанубий Орол бўйларига қадар чўзилган бепоён ўлка қалъалар мамлакатни бўлган. Эндиликда кимсасиз ва адоқсиз чўл бағрида қолган бу қалъаларнинг маҳобатли харобалари ҳамон ақллари лол этади. Бир вақтлар эса булар бир-биридан маълум масофада жойлашган, сув ва бошқа ҳаёт зарур таъминоти пухта йўлга қўйилган, шунингдек, ниҳоятда ҳайратомуз меъморий ечимлар асосида қурилган қароргоҳлар бўлган. Хатто ҳозирги техник тараққиёт нуқтаи-назаридан олганда ҳам, шаҳарлардан узоқда — бепоён чўл бағрида бундай маҳобатли иншоотларни барпо этиш ниҳоятда улкан иш бўлур эди. Биргина Эллиқалъа тумани ҳудудида эллиқта қалъа бўлганлигини тасаввур қилиб кўринг-а! Демак, ҳозирда қум барханларию, юлғунзорлардан иборат бўлган бу кенг саҳрода бир замонлар гавжум аҳоли манзиллари бўлган. Ахир, кимсасиз ва сувсиз саҳро ўртасида, шаҳару овуллардан юзлаб чақирим олисда улкан қалъалар қуриш мантиққа тўғри келмаса керак. Бу қалъалар бир неча минг йиллик ўтмишга, не-не воқеаларга гувоҳ! Шунинг учун ҳам кўҳна тарих излари билан юзма-юз келиш кишига ҳаяжон бағишлайди.

Биз эса, қуёш ҳовури жириллаётган олис-олисларга боқиб, соҳибқирон бобомизнинг бу ерлардаги излари ҳақида ўйладик. Чунки, Амир Темурнинг жанубий Орол бўйларига қилган юришлари ва ўз давлатининг шимолий чегараларини мустаҳкамлаш учун қилган ҳаракатлари

метр келадиган улкан қабри узоқ-яқиндан келувчи нажотта-лаблар учун муқаддас зиёратгоҳ ҳисобланади. Қабр устида бир-бирига уланиб кетган еттита гumbаздан иборат кўҳна мақбара мавжуд. Аслида гumbазлар сони тўққизта бўлган экан. Сукунат ва ним қоронғи гumbазлар остида ғоят узун қабрни айланиб чиққунча кўнгилдан не ҳислар кечмайди, дейсиз!

Таомилга кўра, кимки мақбара ёнида еттита гиштни устмуст тахлаб чиқса, ўша одамнинг еттита тилаги ижобат бўлар эмиш. Йўлак четидан зиёратчиларнинг еттитадан орзу-ниятларини кўкка йўллаган каби, гишт уюмлари тизилиб кетган. Улар сон-саноксиз. Инсон табиати ўзи шундай: Ноумид — шайтон, астойдил ихлос қилсанг — халос топасан, дейдилар. Биз ҳам энг эзгу ниятларни дилда такорлаганча, янги гишт тахламларини тикладик...

Хўш, Шамун набий аталмиш илоҳий зот ким бўлганлар ўзи?

Vatan manzaralari

Бу саволга жавоб келгусидаги тадқиқотлар давомида топилса ажаб эмас. Шу ўринда ўтган 124 минг пайгамбар ҳақидаги ислом ақидаси эсга тушади. Ахир уларнинг номлари бизга тўлиқ маълум эмас-ку. Шамун набий мақбараси ҳам ҳақиқий маънода “тинтув” қилинган экан. “Қабрнинг улканлигига қараганда, бу ерга ғайриоддий ва баҳайбат жонзот кўмилган” деган “илмий тахмин” билан қабр очиб кўрилган. Аммо, ҳатто бирорта суяк ҳам топилмаган экан. Ривоятда айтилишича эса, Шамун набий шаҳид бўлган, турли юртлардаги асқоблар ўртасида унинг жасади эга бўлиш масаласида тортишувлар келиб чиққан. Шунда ўша юртларга алоҳида тобутлар жўнатилган. Лекин ҳақиқий жасад қайси тобутда эканлигини ҳеч ким билмайдди... Не бўлганида ҳам, Хўжайли туманида афсонавий зот номи билан боғлиқ зиёратгоҳ асрлар бўйи гавжум бўлиб келмокда. Қабрнинг улканлигига сабаб — ўша қабр ўрнида ул зотнинг муборак қонлари сачраган экан. Майитни дафн этиш чоғида қон теккан ерлар ловуллаб ёнган эмиш. Шу сабабли, бу жойлар ҳам сағана шаклида ўра-

либ, устида гumbаз тикланган.

Ниҳоятда кенг осмон остидаги кўҳна қабристон, мақбаралар, оғир сукунат... Ражаб Халифа, Жўмард қассоб қабрларига ҳам олислардан зиёратчилар келишади. Бу зотлар ким бўлишган, қайси замонда яшаганлар? Кўп синаотлар фақат билгувчи Аллоҳгагина аён. Муҳими — зиёрат давомида кўнгил покланиб, бу фаний дунёнинг бебақолиги, инсондан фақатгина яхши ишлари яхши ном қолишини дафъатан чуқур англаб етасиз. Туркистон аҳлининг шайхул машойихи Хожа Аҳмад Яссавийнинг:

“Аслинг билсанг обу-гил, яна гилга кетаро”, деган ҳикмати бот-бот эсга тушаверади.

Бундаги қабрларда сокин топган баъзи зотлар ҳақида ривоятларга айланган маълумотлар мавжуд. Ана шундай ривоятларнинг энг машҳури Назлим-Хонсулув мақбараси билан боғлиқ қиссадир. Бу мақбара тепаликнинг чеккасида қурилган бўлиб, узоқдан кўриниб туради.

Оддий хунарманд йигит Назлимнинг ишқи маҳаллий ҳукмрон қизи бўлган Хонсулувга тушиб қолади. Начора, муҳаббатда шоху гадо баробар. Қиз эса ўзининг барча ошиқларига қуйидагича шарт қўяди: шундай бир қаср тикласинларки, унинг хоналари ёзда салқин ва қишда иссиқ бўлсин. (Оролбўйидаги кескин иқлим шароитида бундай қасрга эҳтиёж бўлиши бизнингча, табиий ҳолдир. — Муаллиф). Шартнинг давомида, кимки қаср гumbазидан ерга сакраб, соғ-саломат қолса, малика ўша йигитга тегиши айтилади. Муҳаббат — мўъжизалар яратишга қодир. Тақдир тўхфасидан умидвор йигит ишга киришади. Тез орада баланд тепалик устида тилсим-қаср қад ростлайди. Айтишларича, саройда чиндан ҳам тилсим мавжуд эмиш. Яъни, белгиланган бир гишт сурилиши биланок, гumbаздан сакраган кишининг омон қолиши учун қулай шароит ҳосил бўларкан. Аммо ривоятларга кўра, энг сўнги дамба барбир қутилган жожеа юз бериб, йигит ҳалок бўлади. Қасрнинг табиий равишда ёзда салқин ва қишда иссиқ турувчи гumbаз икки ошиқ мақбарасига айланган. Зиёратчилар аввало бу қабрлар атро-

фидан айланиб, уларни ёд этадилар. Сўнгра гumbаздаги сирли сукунат ичра Қуръон тиловати янграйди...

Бизга, агар ҳаво тиниқ кунлари шу жойдан туриб қаралса, 20-25 чақирим узоқликдаги Кўҳна Урганч шаҳри кўринишини айтишди. Тепалик адоғида туриб, кунботар томонга тикилди. Олис-олисларда — уфқ чизигида кўҳна шаҳар обидалари сароб каби мавжланиб кўрингандек бўлди. Марказий Осиёдаги энг баланд, 62 метрлик минора шу шаҳарда экан. Буюк ватанпарвар, валий бобомиз Нажмиддин Кубронинг муборак ҳоки Кўҳна Урганч шаҳрида сокин топган. Истило даврида, мўғуллар Шайх Кубро кароматларидан хабардор эканликлари боис, шайхга ўзининг 70 нафар яқинлари билан шаҳардан чиқиб кетишга ижозат беришади. Лекин етмиш нафар эмас, балки бутун шаҳар аҳли Шайх Кубро атрофида тўпланиб, Ватан мудофаасига отланади. Ривоятда айтилишича, ёвга рўбарў келган Шайх Кубро этагини бир силкитиши билан мўғуллар кўзига қум тўлар ва жаҳаннамга равона бўлар экан. Кекса шайх бир ҳамла билан байроқдор мўғул кўлидаги байроқни олиб, ерга эгади. Байроқнинг йиқилгани — душманининг енгилгани! Қаттол душман ниҳоят катта куч билан кекса мужоҳидни шаҳид этади, аммо унинг қўлидаги байроқни ажратиб ололмайди! “Шоҳи шуҳадо”, яъни шаҳидлар шоҳи каломида ул зотнинг шаҳид кетган санаси абжад ҳисобида мужассамдир. Яна дейдиларки, Кўҳна Урганчда 380 нафар авлиё ҳоки ором топган.

Қудратли Хоразмшоҳлар давлатининг пойтахти бўлган, буюк саркарда Жалолиддин Мангуберди армони бўлган, не-не тарихий воқеалар шоҳиди бўлган Кўҳна Урганч... Бу шаҳар миллатимиз тарихининг қанчалаб шонли ва фожеали кунларига гувоҳ!

Биз шундай ҳаёлларга берилиб, боболар шаҳри томонга узоқ тикилдик...

Бахтиёр ХАЙДАРОВ,
журналист

ЭЛНИ СУЙТАННИ ЭЛ СУЯДИ

Mahallang — uying

Суратларда: маҳалла ҳаётидан лавҳалар акс этган.

Равиль АЛЬБЕКОВ олган суратлар.

Юрт ободлиги маҳалла ободлигидан бошланади. Маҳалла ободлиги эса, албатта, маҳалла оқсоқоли ва раҳбариятининг фаолиятига боғлиқ. Пойтахтимизнинг Собир Раҳимов тумани Янги ТошМИ мавзеида унча катта бўлмаган Амир Темур номли маҳалла бор. Ушбу маҳалла тумандаги кўзга қурунган маҳаллалардан биридир. Маҳалланинг кундан-кунга гузаллашиб боришида маҳалла оқсоқоли — нафақадаги ўқитувчи, халқ таълими аълоҳиси Нуриддин Саидхужаевнинг хизмати беқиёс. Айнан унинг ташаббуси билан маҳаллалар орасида туманда, балки пойтахтда ягона булган олти гектарли бог яратилди. Маҳалла аҳли, айниқса, таътилда булган ўқувчилар буш вақтларини богда хушқайфият билан ўтказишади. Бог ҳудудида ташкил қилинган кутубхона, саккизта тугарақдан иборат “Учкун” усмирлар клуби барча қизиқувчилар ихтиёрига берилган. Тугарақларда ўғил ва қиз болалар шахмат-шашка уйинларини, бичиш-тикиш, каштачилик, ганчкорлик, лойдан уйинчоқ ясаш хунарларини ўрганадилар. Шахмат-шашка тугарагини Аббор Қосимов бошқарса, биоло-

гия тугарагини Маҳмуд Отаев олиб боради. Уста Азиз Тургунов болаларга ганчкорлик сирларини ўргатса, Собира Шокирова тикиш-бичиш ва каштачилик хунарини ўргатади.

Ёшлар буш вақтини бекор ўтказмасин, дейман. Бундан ташқари, улар ёшликдан бирор хунар эгаси булса, улғайгани сари унинг фойдасини кура боради, — дейди Нуриддин ака Саидхужаев. — Ёнг муҳими эса, хунари бор киши жамият тараққиётида ҳеч қачон керасиз киши бўлиб қолмаслигини ёшлар онгига сингдириямиз.

Нуриддин ака оилада ҳам 10 нафар фарзанднинг меҳрибон отаси, 28 невара ва 4 нафар эваранинг қадрдон бобосидир. Тожихон опа билан 45 йилдан бери бахтли ҳаёт кечириб келмокда.

Ҳа, оилани бахтли қила олган инсонгина маҳаллани аҳил қила олади. Нуриддин Саидхужаев ана шундай вазифани муваффақиятли урдалай олган раҳбардир. Ҳозир ҳам у маҳалла фаолларидан бири ҳисобланади. Ана шунинг учун ҳам маҳаллада ҳар бир киши унга “Ассалому алайкум, Нуриддин ота”, деб мурожаат қилишади, эъзозла-

шади. Оилани, маҳаллани, халқни қўллайдиган бундай инсонларни доимо Яратган қўлласин, деб қоламиз.

Шерали НИШОНОВ

Оролни қўтариш халқаро фонди
БЕГ агентлиги
В Компоненти
Ўзбекистон миллий ишчи гуруҳи

Бу сўз ва амал боболардан қолган. Унинг расмий шакли эса қарийб уч минг аср аввал дунёга келган "Авесто"да муҳрланган дейишади.

Келинг, нега шундай дейишганлигини бугунги кун нуқтаи назаридан таҳлил қилиб кўрамиз. Биринчи сабаб, сувнинг тозаллигини сақлаш ҳисобланади. "Сувга тупурма" деганда сувга ҳеч бир нарсани ташламасликни, унинг таркибини бузмаслик ҳам тушунилади.

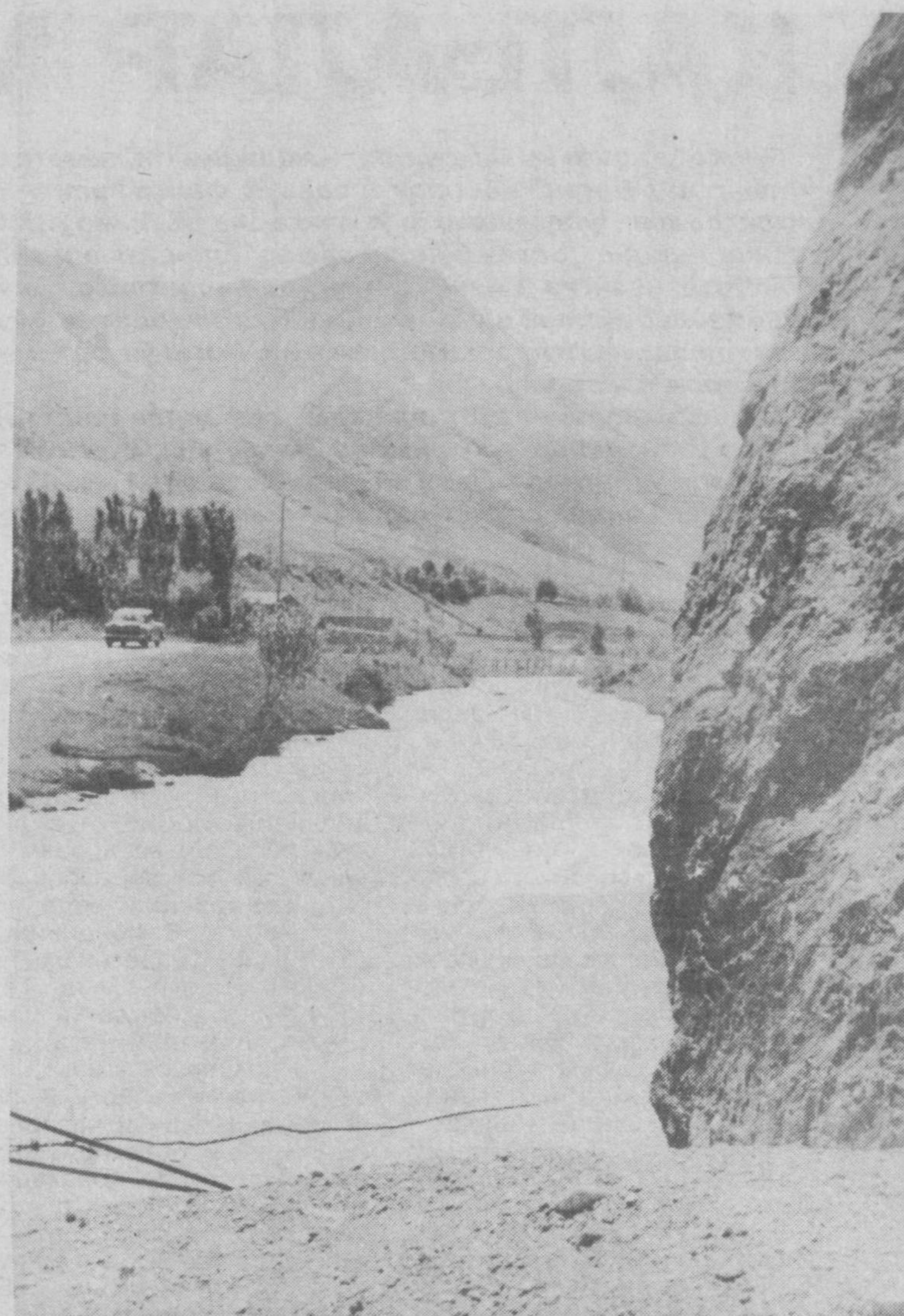
НЕГА "СУВГА ТУПУРМА" ДЕЙМИЗ?

Иккинчи сабаб, турли эпидемияларнинг олдини олиш ҳисобланади. Дарҳақиқат, сув орқали жуда кўп касаллик юқиши мумкин. Тупурган одам ўзининг тупугида касаллик микробларини чиқариб ташлайди. Тупук сувга тушса не ҳол бўлишини англаш қийин эмас. Сувнинг таркиби бузилгани боис бугун "Сувни қайнатиб ичинглар" деган гапни бот-бот эшитмоқдамиз. Бироқ аввалги замонларда на водопровод ва на сувни тозалагичлар бўлган. Боболар бу ихтирога эҳтиёж ҳам сезишмаган. Улар жуда содда йўл тутишган, яъни сувни ифлосланишдан асрашган. Тупуштириш ишлари олиб бо-

рилган, зарурат тугилганда жазолашган. Чунки мана шу тадбирлар натижасида дейлик, Амударё ва Сирдарёни ташкил қиладиган ирмоқлардан бошлаб то Орол денгизигача бўлган ҳудудларда сув бирдек тоза сақланган, демаски, касаллик ҳам кам тарқалган.

Бугун сувга муносабат муаммоси боболар тутган тадбирни талаб қилмоқда. Зеро, "Сувсиз ҳаёт бўлмас" деган нақл ҳам боболардан қолган. Сувга тупуриш, келажак авлодга тупуриш билан баробар эмасми?

Хўш «Сувга тупурма», — деган даъват мазмуни бўйича кимда яна қандай фикр бор?

СУВ — МАВЖУДЛИК ОМИЛИ

Совуқ сув, организмга узоқ муддат таъсир этганда совуққа қарши курашиш ресурслари камайганда организмда янги бир реакция пайдо бўлади, яъни томирлар тонуси бўшашиди, қон оқими камаяди, натижада тери кўйимтир тус олади, ундан кейин рефлектор равишда қалтираш содир бўлади (бу организмнинг ҳимоя реакцияси бўлиб, уни иситишга ҳаракат қилишдир).

Агар одам танасига иссиқ сув таъсир қиладиган бўлса, у ҳолда дастлаб

тери томирларида шиддатли равишда қисқа муддатли қисқариш содир бўлади, сўнгра томирлар кенгайиб, тери кучли қизаради.

Илиқ сув ўз навбатида тери томирларини аста-секин кенгайтиради.

Маълумотларга қараганда, ҳар хил муддатли сувли муолажалар марказий нерв системасига турлича таъсир кўрсатади. Қисқа муддатли совуқ ва иссиқ сувли муолажалар организмни мустах-

камлайди, ҳаётбахш таъсир кўрсатади, сувнинг узоқ муддатли таъсири эса, чарчокни келтириб чиқаради, умумий ҳолсизланиш рўй беради, нерв системасига салбий таъсир кўрсатади.

Шуни ёдда тутиш лозимки, умумий сув муолажалари, айниқса, совуқ, иссиқ сув билан ювиниш юракка, қон томирларига ҳамда нерв системасига маълум даражада оғирлик келтиради. Шу боисдан ҳам юрак қон-томир системаси фаоли-

тида етишмовчилиги бўлган кишилар сувли муолажаларни суиистеъмол қиладиган бўлсалар (ҳаммом, ванна қабул қилинадиган бўлса) кўнгилсиз асоратлар келиб чиқиши мумкин.

Одам организмга совуқ ёки илиқ сув таъсири системалар фаолиятида ўзгаришлар содир қилади. Иситувчи муолажалар терлатиш хусусиятига эга бўлиб, организмдан сув ва моддалар алмашинуви хоссаларининг чиқиб кетишига сабабчи бўлади.

ҲАМКОРЛИК — ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Ўтган йили Халқаро Қизил Хоч Қўмитаси (ХҚХҚ), Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон Қизил Ярим Ой Миллий Жамияти (ЎҚЯОМЖ) томонидан ҳамкорликда ўрта таълим мактабларининг битирувчи синф ўқувчилари учун "Инсон ва жамият" курси бўйича қўшимча ўқув қўлланмасини чоп этган эди. Эндиликда, давр талаби билан янги академик лицей ва касб-хунар коллежларида ҳам ана шу қўлланмадан фойдаланиш кўзда тутилмоқда.

Куни кеча Ўзбекистон Қизил Ярим Ой Миллий Жамиятида бўлиб ўтган матбуот анжуманида ушбу масалаларнинг ечими изланди. Ўтказилган

тадбирда ЎҚЯОМЖ томонидан ўрта махсус касб-хунар таълими марказига "Инсон ва жамият" курсидан 12300 та ўқув қўлланмаси тантанали равишда топширилди.

Анжуманда сўзга чиққан ЎҚЯОМЖ раиси Ўктамхон Воҳидова келажак режалар ҳақида батафсил маълумот берди. Унинг таъкидлашича, ушбу жамият ХҚХҚ билан ҳамкорликда ўқувчиларга Халқаро Гуманитар Ҳуқуқнинг концепцияси ва мазмуни билан танишиб чиқишлари учун имконият яратишмоқда.

Эркин МИРЗАЯШЕВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети талабаси

Болаларнинг билим босқисидан биринчи ўстози, албатта боғча опалари бўлади. Илк бор сеҳрли эртақлар, қувноқ шеърлар, гўзал рақсларга шайдо этадиган, тафаккурнинг илк қадамларини бошлайдиган жонажон маскан жонажон боғчалардир.

Халқимизда шундай гап бор: бола қалбини эгаллаш учун, фақат меҳр керак. Тўғриси ҳам шу. Агар шу меҳр болага сингмас экан,

"Yil tarbiyachisi — 2000"

дон тарбиячиси, Шоҳиданинг гуруҳида болажонлар зеркиш нималигини билмайдилар. У болалар билан турли хил машғулотлар, кўргазмалар ташкил қилиб, уларнинг ақлий ва жисмоний ривожланиши учун барча имкониятлардан кенг фойдаланади. Айниқса, гуруҳда фитобар ташкил этилганининг ўзи саломатликнинг энг яхши омилидир. Тарбиячилар маҳорати, болаларнинг ютуғидир.

бурчаги ва эртақлар олами кутади-да. Шу ўринда "Таълим тўғрисида"ги Қонун ва "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг қабул қилиниши боғча опаларнинг ҳам касбига бўлган фахр ва ифтихорини кучайтирди.

"Йил тарбиячиси — 2000" кўрик-танловида Ш. Қаҳҳорова "Иқтидорли тарбиячи" кўкрак нишонига сазовор бўлди.

БОҒЧА ОПА, ЯХШИ ОПА

у оилада ҳам, жамиятда ҳам фойдасиз ишлар эгасига айланиши табиийдир. Шунинг учун "Келажак кўп жиҳатдан маорифга боғлиқ" дейилади. Ҳаётни фақат билим тартибга солади деган донишмандлар фикри ҳам аниқ ҳақиқатдир.

Шоҳида Қаҳҳорова болалар каби беғубор боғча опа. У Бухоро вилояти Жондор туманидаги 8 — "Нилуфар" болалар боғчасининг билим-

Боғча опасида кўрган ва билганларини бола қалбига жо қилса, унда ҳам қайсидир истеъдоднинг кўриниши намоён бўлади.

Ота-оналарнинг айтишларича, Шоҳиданинг тарбияланувчилари ҳар куни "боғчага бор-майман" эмас, аксинча, "қачон бораман" деб турар эканлар. Чунки уларни ҳар куни меҳрибон боғча опаси, гуруҳдаги сайроқи қушлар, кўзни қувонтира оладиган табиат

Республикаимиздаги барча боғча опаларни шунинг учун болажонларимиз "Боғча опа, яхши опа" деб гурурландилар. Ахир эртдан кечгача ўзи ҳам болалик олами, болалар қувончи билан ўйнаса, кулса, беғубор дамларнинг боғбони бўлса, албатта, бу касбдан фақат фахрланиш керак.

Маъмура
МАДРАҲИМОВА

Odob darsi

QALB
KAMCHILIKLARI

Bilginki, ey aziz farzandim, qalbdagi talay kamchiliklar bor. Ularni tuzatishning birdan-bir yo'li avvalo ularni bilishdir, so'ngra asta-sekin qutulishdir.

Hasad, riyo, manmanlik, o'zini yuqori olish va hokazo illatlar o'sha kamchiliklardandir.

Qalbingni mana shu illatlardan tozalashga harakat qil. Payg'ambarimiz (s.a.v.): "Uch narsa halokatga olib boradi: hasad, havo nafsga ergashish, kishi o'zini yuqori olishidir", deganlar.

Hasadchi boshqalarga keladigan ne'matni ko'ra olmaydi, ulardan ne'mat ketishini xohlaydi.

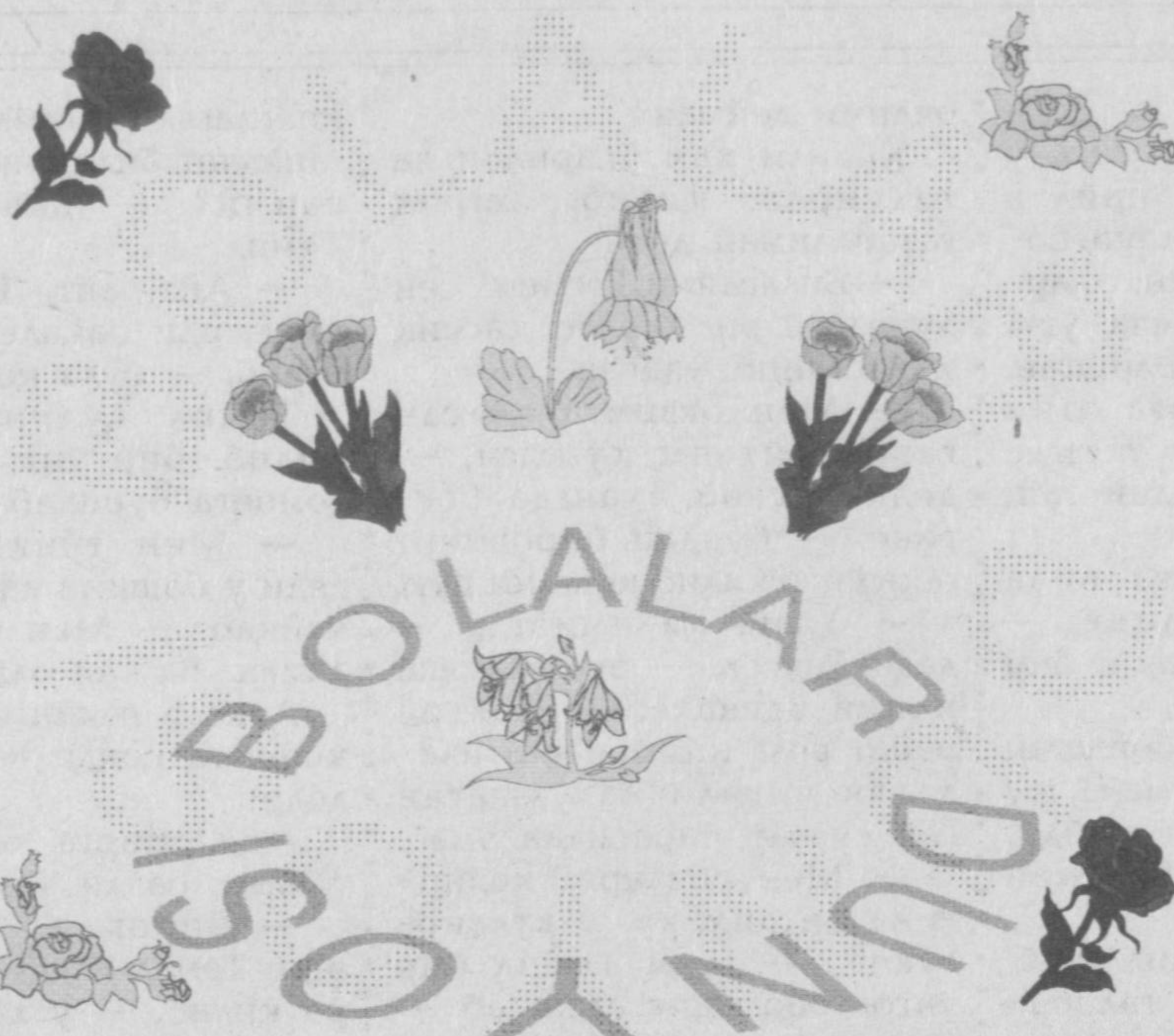
Hasadchi hech qachon baxtiyor bo'la olmaydi.

Riyo ham shunday bir sirli razolatki, sirtidan yaxshi bo'lib ko'rinadi, lekin ichkarisi juda xunukdir. Ya'ni, riyo birov ko'rsin, birov eshitsin, deb qilinadigan amaldir. Riyokorning tili boshqa, dili boshqa bo'ladi.

O'zini yuqori olish ham qalbning nuqsonlaridan biridir. Kalondimog'lik, gerdayish, birovlarni mensimaslik hech kimga yoqmaydi, bunaqa xislat egalaridan hamma qochadigan bo'ladi.

Aziz farzandim! Kelajakda komil inson bo'lishing uchun ushbu qalb kamchiliklaridan yiroq bo'l, yaqiniga yo'lama. Jismingni va qalbingni odob ziynatlari ila ziynatla. Shundagina insonlik sha'niga loyiq hayot kechirasan.

(A. HIKMAT)

LOLA

Lola bog'chaga chiqib,
Kechga qadar gul

terdi.

Etak-etak to'pladi,

Har kungidan

mo'l terdi.

Sochiga gul bog'ladi,

Chakkasiga taqdi gul.

Yelkalaridan

tashlab,

Gulga ko'mildi

butkul.

So'ngra uyga keldi-yu,

Bir pas yotib dam oldi.

Kiprigi yumildi-da,

Gul kabi uxlab qoldi.

(Hamid OLIMJON)

KONFET

Ayvonda piq'-piq' yig'lab,
O'tirar edi Kamol.
Ukasining bu ishidan,
Achchiq'landi Oyjamol.
—Nor bilan o'ynasang-chi,
Hadeb yig'layverguncha.
—Ishing nima, yig'layman,
Oyim konfet berguncha...
(Tursunboy ADASHBOYEV)

TOPISHMOQLAR

Pishirsang osh bo'lar
Pishirmasang qush bo'lar

(tuxum)

Chopsa chopilmaydi,
Ko'msa ko'milmaydi

(soya)

Uzun terak, ichi kovak

(qamish)

Gulsiz meva qiladi,
Ko'p yesang — til shiladi,
G'ip-g'ildirak oy kulcha,
Bu nima, kim biladi?

(anjir)

TEZ AYTISHLAR

Sovuqda tustovuq sovuq qotdi.

Boqi boqqa, Soqi toqqa boradi.

Saodat soatini soatsozga sozlatdi.

Qo'sh qo'iqop, qo'shovi ham bo'sh qo'iqop.

Gulsara gul saralab gul sanadi.

NOZIMANING
ODOBI

(Ertak)

Qadim o'tgan zamonda bir qoyatosh tomonida bir qishloq bo'lib, u qishloqqa shu atrofdagi xon hukmdor ekan. Shu qishloqda bir chol va kampir yashar, turmush qurganlariga ancha yil bo'lsa-da, farzandlari yo'q ekan. Chol oddiy ish — tegirmonchilik bilan shug'ullanar, kampir esa pista va qurut sotar, o'tgan-ketgan bolalarga qurut va pista berar, savdosi yaxshi bo'lmasa ham nolimas ekan. Cholning oldiga esa har kuni bir juldur kiyimli qiz kelib, atigi ikkita nonlik un chiqarib ketar ekan. Bir kuni kampir choli oldiga nonushta olib kelganida tegirmon yonidagi qizga ko'zi tushibdi va uni nonushtaga taklif etibdi. Qiz yo'q debdi, lekin taomning xushbo'y hidi qizning tomog'ini qitiqlay boshlabdi.

So'ridan kuzatib turgan kampir "Kelaqoling qizim" debdi, qiz uyalganicha dasturxon yoniga borib, "Bismillo" deb o'tiribdi va nonushta qilibdi. Chol o'z ovqatini yegach, qizning unini chiqarib beribdi. Kampir qizdan so'rabdi:

—Qizim, qayerda turasiz?

—Hech qayerda.

—Ota-onangiz bormi?

—Yo'q.

—Bug'doyni qayerdan oldingiz?

—Odamlarning uyida kechgacha ishlab, evaziga 2 ta nonlik bug'doy olaman.

Kampir qizga:

—Qizim, bizning farzandimiz yo'q, bizga qiz bo'ling. Ikki odamga yetgan ozuqa uchinchisiga ham yetadi, — debdi.

Qiz rozi bo'libdi.

Kuz kunlarining birida kampir qizni o'tin yig'ishga yuboribdi. Qiz o'tin yig'ib yurganida ot tuyog'i tovushini eshitibdi va daraxtlar-butalar orasiga berkinibdi. Qiz qarasa ona ohu sekingina chopayotgan, bolasi esa onasiga yetolmayotgan ekan. Ohular o'tib ketgach, qiz yo'lga chiqibdi. Qarasa, 40 otliq ovchi bilan ov qilib yurgan shahzodani ko'ribdi. Shahzoda qizning jamoliga mahliyo bo'lib yo'lni bo'shatishni iltimos qilibdi. Qiz esa shahzodaga shunday debdi: "Ey shahzoda, sening otang shoh, onang malika, ne g'aming bor? Lekin sendan najot istab chopayotgan ohuning xayolida faqat onasiga yetish, o'lsa ham o'z onasi bag'rida jon berishni istaydi". Shahzodaga bu so'zlar ta'sir qilibdi. Indamay saroyga qaytibdi va bo'lgan voqeani otasiga aytibdi, otasi esa "o'g'lim shu qizni sevib qolgan", degan fikrga kelibdi va balog'atga yetgan qizlar uchun ziyofat beribdi.

Shahzoda otasiga aytibdi:

—Ota, men derazadan qarab turaman, qaysi qiz eshik yonidagi oynaga qaramay xonaga kirsam shu qizni kelin qilasiz, debdi.

Shart otasiga yoqibdi va rozi bo'libdi. Mulozimlarning qizi shahzoda qiz tanlashini eshitib, unga yoqish uchun oynaga qarab pardozi qilib xonaga kiribdi. Kampir va cholning qizi esa oynaga qaramay xonaga kiribdi. Ziyofatda shahzodaning onasi — malika har bir qizga gilam to'qish uchun moslamalar berib, o'zi ikki kundan keyin xonaga kirishini aytibdi.

Buni qarangki, mulozimlar qizlarining hech qaysisi gilam to'qishni bilmas ekan. Kambag'al qizlar esa bir-biridan go'zal gilamlar to'qishibdi. Ular ichida eng chiroylisi kampirning qizining gilami ekan. U gilamga ona-bola ohuning ovchilardan qochayotgani, ovchilar yo'lini esa o'tin yig'ib yurgan qiz to'sib turgani tasvirlanib, tagiga "Nozima" deb yozilgan ekan. Malika hamma gilamlarni shahzodaga ko'rsatibdi. Shahzodaga "Nozima" deb yozilgan gilam yoqibdi va qaysi qizning gilamiligini onasidan so'rabdi. Malika oynaga qaramay xonaga kirgan qiznikiligini aytibdi. Shahzoda sevinib "Bu o'sha", deb baqirib yuboribdi.

Shahzoda va Nozimaning to'ylari qirq kechayu qirq kunduz davom etibdi. Chol va kampirni ham saroyga olib kelib, murod-maqсадlariga yetishibdi.

Shohida MO'MINOVA,
Jizzax tumanidagi
25-maktabning 8-sinf o'quvchisi

Бордаги дарахтлар ёмғирдан нам тортиб шишган, ёмғир эса тўнқарилган қалқондай бўзариб ётган қўл устига тинимсиз шигалаб ёғиб турибди. Бу ердан оққушлар галаси учиб ўтди, сув юзи ва қирғоқ оқиш-яшил балчиққа беланиб ётибди. Улар бўзранг ёмғирли ҳаводан, салобат тўкиб турган ҳўл дарахтлар ва қалқонга ўхшаб кўринган айғоқчи-кўлдан, оққушлардан таъсирланиб, бир-бирининг пинжиги киришди. Улар ҳеч бир севинчсиз, эҳтироссиз қучоқлашишди. Унинг қўли қизнинг бўйнидан қучди, елкасидан ошириб ташлаган бўзранг жун рўмол қизни белига ча буркаб олган, у уялинкараб бошини қўйи солиб олган. Йигитнинг кумушранг-сарик сочлари хурпайган, қўллари майин, эпчил, қорувли, сепкил босган. Юзи-чи? Юзи кўринмасди. Йигитнинг юзи қизнинг ёмғир ҳиди уфуриб турган сочларига эгилган, қўли — сепкил босган, қорувли, эпчил ва меҳрибон, Дейвиннинг қўли.

Стивен хаёлидан кечган ўйларига ва уларни тўхтатган май мунбашара одамчага аччиқ қилиб, қовоғини уйди. Унинг хотирасидан Бантридан чиққан тўда ҳақида отасининг айтган аччиқ-тизиқ гаплари ўтди. У бошқаларга қўл силтади ва рамгин кайфиятда ўзининг ўй-хаёлларига берилди. Нега энди бу Крэнлининг қўллари эмас? Ёки Дейвиннинг соддадиллиги ва беозорлиги зимдан унинг ҳавасини келтирдимикиан?

У пакана одамча билан хайр-маъзур қилишни Крэнлига қолдириб, Диксон билан катта зални ораб юриб кетди.

Қатор устунлар олдида бир гуруҳ талабалар орасида Темпл турарди. Талабалардан бири қичқирди:

— Ҳой, Диксон, бу ёққа кел, бир эшит. Темплнинг илҳами қайнапти.

Темпл унга ўзининг қоп-қора лўли кўзлари билан олайиб қаради.

— Сен, О'Кифф, мунофиқсан, — деди у. — Диксон эса — қулдиргувчи. Қизиқ-а, жин урсин, яхши адабий ибора — қулдиргувчи.

У, Стивеннинг юзига қараб олиб, муғомбирона қулди ва қўшиб қўйди: — Тўғрими, чинданам зўр лақаб — қулдиргувчи. Зинапояннинг қуйроғида турган семиз талаба гап қотди:

— Ҳалиги маъшуқа ҳақидаги гапининг охирини айт. Бизга шу қизиқ, — Унинг маъшуқаси

бор эди, чин сўзим, — деди Темпл. — Бунинг устига у уйланган эди. Рухонийлар ҳам у ерга овқатлангани бо-ришарди. Жин урсин, уларнинг ҳаммаси, менимча, ўша суяқоёқ билан дон олишган.

— Бу худди йўрга отни аяб қирчангининг устида диркиллади, дегандай гап, — деди Диксон.

— Бугун ичингга неча кружка пива қуйдинг, — деди О'Кифф, — қани, бир тан олиб айт-чи?

— Сенинг патос бойлаган зиёлинамо юрагинг мана шу гапингга кўриниб турибди, — деди Темпл нафратини яширмай.

У оёқларини шапиллатиб, уймалашиб турган талабаларни айланиб ўтди ва Стивенга мурожаат қилди:

— Форстерлар Бельгия қироллари эканини сен билармидинг? — сўради у.

Шапкасини орқага суриб олган Крэнли тишларини кавлаганча кириб келди.

— Мана, бизнинг дониши замонамиз келди, — деди Темпл. — Сенинг Форстер-

очдими дейман?

Крэнли ҳам ўгирилди ва таъсирли қилиб, бирок, разабланмай деди:

— Биласанми Гоггинс, сен дунёдаги энг ифлос, сассиқ ҳайвоннинг ўзисан.

— Мен оғзимга келган гапни айтдим-қўйдим, — деди қатъий оҳангда Гоггинс, — бундан бировнинг обрўйи тўкилиб қолгани йўқ.

— Умид қиламизки, — деди Диксон, — бу алжираш илмий кашфиётлар ҳақида paulo post futurum¹ айтила-

диган янгиликка ўхшаган гап-сўзлар сирасидан эмас.

— Мен сизларга ҳозиргина айтдим-ку, у қулдиргувчи, — деди Темпл бир ўнгга, бир чапга аланглаб, — бу лақабни унга мен қўймадимми?

— Эшитдик, кар эмасмиз, — деди бўйчан заҳил юзли талаба.

Крэнли қовоғини осиб, пастдаги зинада турган семиз талабага разаб билан қаради. Кейин жирканиб пишқирди ва унинг биқинидан туртди.

қисёлаганда нимани ўйлаганимни билишни хоҳласанми? — давом этди Темпл.

— Айт, айт, Темпл, — қичқирди бақалоқ зинада туриб, — бўла қол, айт!

Темпл қўлини пахса қилиб, бир ўнг, бир чап томонга бурилиб қаради.

— Мен тўнкаман, — деди у бошини афсусланиб чайқаб. — Мен бунни билмаман. Ва тан оламан.

Диксон секингина унинг кифтига қокди ва эркалаб деди:

— Камтарга камол, деганлар, балли Темпл.

— Бирок у, — давом этди Темпл Крэнлига ишора қилиб, — у ҳам тўнка, менга ўхшаган. Фарқимиз шундаки, у бунни билмайди.

Бирдан янграган қаҳқаҳа унинг гапини бўлиб қўйди, бирок у яна Стивенга ўгирилиб, фавқулодда қизишиб деди:

— Бу жуда қизиқ сўз, бу сўзнинг келиб чиқиши ҳам жуда гаройиб.

— Йўғ-э? — деди паришонлик билан Стивен.

У зўрма-зўраки қилинсаб турган Крэнлининг мардонавор, бирок азоб-қуқбат чекаётган юзига қаради. Қўпол сўз, худди таҳқиру ҳақоратларга қўниқиб қолган қадимги ҳайкалга сепилган ифлос сувдай, гўё Крэнлининг юзидан оқиб тушарди. Уларга қараб туриб Стивен Крэнлининг биров билан кўришгаётиб шапкасини кўтариб қўйганини кўрди, Крэнлининг қоп-қора раюр сочлари, темир гултождай манглайига тушиб турарди⁵.

(Давоми бор.)

Изоҳлар:

1. Ирландиянинг жануби-ғарбидаги Бантридан чиққан тўда. Улар дастлаб Парнеллнинг тарафдорлари бўлишган, "Ирландиянинг тожсиз Кироли" Парнелл обрўсига путур етказилгач, бу тўда уни сотган.

2. Валлийлик солномачи (1146-1220), "Ирландиянинг босиб олиниши", "Ирландия топографияси" асарлари муаллифи.

3. Мўътабар қадимги сулола (лотинча). Солномачи инглиз Фитц-Стивенлар сулоласини шундай атайди. Бу сулоланинг Стивен Дедалус оиласига ҳеч бир алоқаси йўқ, боз устига ўша сулола Ирландиянинг босиб олинишида каттагина хизмат кўрсатган. Бу ўринда Темпл Стивеннинг инглиз маданиятига қизиқиши ва унинг ирланд миллий харақатига қўшилишни хоҳламаётганига киноя қилаётир.

4. Вактидан олдин, ҳовлиқиб (лотинча).

5. Стивен бу ўринда ўрта асрларда ишлатилган азоб берувчи қуролни — сотқинлар ва қаллоблар бошига кийдирилган киздирилган тожни ёдига келтираётир.

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

лар ҳақидаги гапдан хабаринг борми?

У жавобни кутиб, сукут сақлади. Крэнли тишининг орасидан чўпни олди ва унга тикилиб қаради.

— Форстерлар сулоласи, — давом этди Темпл, — Фландрия қироли Болдуин Биринчидан бошланади. Уни Форстер дейишган. Фор-

стер билан Форстер — битта. Болдуин Биринчининг авлоди, капитан Фрэнсис Форстер Ирландияда яшаб қолган, Брессил аймоғининг охириги йўлбошчисининг қизига уйланган. Яна қора Форстерлар ҳам бор, бирок бу бошқа шажара.

— Бу шажара Довдирдан, Фландрия қиролидан тарқаган, — деди Крэнли, яна қордай оппоқ тишларини ўйчан кавлаб туриб.

— Қаердан топа қолдинг бу гапларни? — сўради О'Кифф.

— Мен сизларнинг шажаранглари ҳам биламан, — деди Темпл Стивенга қараб. — Биласанми, бу ҳақда Гиральд Камбрий² нима деган?

— Нима, уям Болдуиндан тарқаганми? — деб сўради узун бўйли, юзи заҳил, кўзлари қора талаба.

— Довдирдан тарқаган, — деди Крэнли, тишлари орасидан ниманидир сўриб.

— Pernobilis et pervetusta familia³, — деди Темпл Стивенга.

Пастдаги зинада турган семиз талаба қўнқилади. Диксон бурилиб унга қаради ва секин сўради:

— Ие, фариштаям оғзини

— Қани, жўна, — бақирди у қўполлик билан, — тўғрини шикиллат, сассиқ пошишак.

Гоггинс йўлакка сакраб тушди ва шу заҳотиёқ олдин турган жойига чиқди. Темпл, Стивенга қараб, деди:

— Сен ирсият қонунига ишонасанми?

— Нима бало, кайфинг борми? — сўради Крэнли унга ҳайрон бўлиб тикилганча.

— Энг зўр гап, — деди қизишиб Темпл, — зоология дарслигининг охирида ёзилган: яралиш ўлимнинг бошланишидир.

У эҳтиёткорлик билан Стивеннинг тирсагидан ушлади ва ҳаяжонланиб деди:

— Сен шоирсан, ахир, сен бу гапни жуда теран ҳис қилишинг керак!

Крэнли кўрсаткич бармоғи билан унга илкис ишора қилди.

— Ана, қаранглар, — деди у қаҳри кўзиб. — Ҳавас қилинг — Ирландиянинг умиди!

Унинг гапи ва қўл харақатига ҳамма қулди. Бирок Темпл бўш келмади, Крэнлига бурилиб қараб, деди:

— Крэнли, сен доим мени майна қиласан. Мен бунни жуда яхши биламан. Бирок менинг сендан кам жойим йўқ. Биласанми, сени ўзим билан қисёлаганда мен қандай фикрга келаман?

— Азизим, — деди Крэнли мулойимлик билан, — ахир, сен фикрлашга мутлақо яроқсизсан, мутлақо.

— Хўш, сени ўзим билан

“ИҚТИДОР-2000” ЁЗГИ МАКТАБИ

Қобилиятли, ижодкор болаларни ўқитиш ва уларнинг яхши дам олишини таъминлаш мақсадида “Физика”, “Математика”, “Кимё”, “Биология” ва “Иқтисодиёт” фанлари бўйича Халқ таълими вазирлиги Жиззах вилоятининг Зомин туманидаги Амир Темур оромгоҳида “Иқтидор-2000” ёзги мактаб ташкил этилган эди. Бу мактабда вилоят олимпиадасида биринчи ўринни олган 9-10-синф ўқувчилари билан биргаликда Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон телерадиокомпаниясининг қўшма буйруғи бўйича ўтказилган сиртки телевизион мусобақанинг физика, математика, кимё ва иқтисодиёт фанлари бўйича голиб деб топилган ўқувчилари дам олмақдалар. Бу ўқувчилар ҳордиқ чиқариш ва таниқли академик, профессорлардан билим олиш билан биргаликда физика, математика фанлари бўйича халқаро олимпиадаларга ҳам тайёгарлик ишларини бошлаб юбордилар.

Ёзги мактабда математика фани бўйича Кореянинг Сеул шаҳрида ўтказилган халқаро олимпиадада қатнашиб, бронза медали совиндорлари бўлган Бухоро вилояти 1-мактаб-интернат ўқувчилари Умид Раҳмонов ва Зулфиддин Камолловлар иштирок этдилар. Ўқувчилар дам ва билим олиш билан биргаликда ёзги мактабда ўтказилган олимпиадаларда қатнашиб, ўз билимларини синаб кўрдилар. Айниқса, Бухоро вилоятининг 1-мактаб-интернат ўқувчилари барча йўналишлар бўйича ўтказилган мусобақаларда фаол иштирок этдилар. Ёзги мактабда ўқувчилар дам олиш ва олган билимларини мустаҳкамлаш билан бир қаторда турли спорт мусобақаларида қатнашдилар, шеърхонлик ва бошқотирмалар тайёрлаб, қўнғилли дам олишининг янада сермазмун ўтишини таъминладилар.

Ёзги мактабнинг бу йил 10-мавсуми очилиши муносабати билан ҳомийлар — илмий тадқиқот инновация институти директори, профессор Б.Рисхиев, “Зиё Имидж” илмий-маърифий ишлаб чиқариш маркази директори Б.Ҳайдаровлар ўқувчиларга ўзларининг қимматбаҳо эсдалик совғаларини топширдилар. Кечки дам олиш пайтида ҳар бир вилоятдан келган ўқувчилар ўзларининг қизиқарли чиқишлари, қўнғилочар дастурлари билан ҳаммани хушнуд этди.

Д. МАҲКАМОВА,
РТМ бўлим бошлиғи

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

Туркия ҳарбий ҳаво ҳужумчилари Ироқнинг шимолий қисмига зарба беришди. Оқибатда, асосан чўпонлардан ташкил топган 38 нафар тинч аҳоли ҳалок бўлди, 11 киши жароҳат олди, 4 нафари изсиз йўқолган, деб хабар қилади Рейтер агентлиги.

“Ҳиндистон БМТнинг реформацияланган Хавфсизлик Кенгаши доимий аъзоси бўлишга интилишларини кўллаб-қувватлаб турганликлари учун Россия ва Францияга ўз миннатдорчилигини билдиради”, деб маълум қилди Ҳиндистон ташқи ишлар вазири Жасвант Сингх.

Халокатга учраган “Курск” сув ости кема-си экипажи хотирасига Россияда 23 август — мотам куни, деб эълон қилинди...

ЕР
ЮЗИДА

Чеченистон Республикасида яшанба куни ўтказилган сайловларда, дастлабки маълумотларга кўра, истеъфодаги генерал, РФ ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари уюшмаси президенти Асланбек Аслахонов ғолиб чиқди. Сайлов комиссияси хабар қилишича, барча сайлов бюллетенларининг 80 фоизи ҳисоблаб чиқилганда, Аслахоновнинг 30 фоиз овоз олганлиги маълум бўлди. Унинг асосий рақиби Адам Дениев 22 фоиз овоз олган.

Индонезиянинг Сулавеси ороли марказий ҳудудларида шу йилнинг бошидан диний низо-тўқнашувлар оқибатида 200 нафардан ортиқ киши ҳалок бўлди.

Исроилда жосусликда гумон қилиниб, қўлга туширилган АҚШ ҳарбий денгиз кучлари разведкаси подполковниги Жеремия Мэттисс ўзига қўйилган айбларни инкор этмоқда.

Анкарада Озарбайжоннинг собиқ президенти Абулфайз Элчибей 63 ёшида дунёдан кўз юмди.

Газетамизнинг ўтган шанба сонидида шу мавзуда Сельорд кўлида олиб борилаётган тадқиқот ишлари хусусида ҳикоя қилган эдик. Мана бу борада яна бир неча шоён диққатли далилларни келтириб ўтсак: Британия Колумбияси(Канада)да чиққан “Эдмонтон Жорнел” газетасининг 1927 йил 10 сентябрдаги сонидида ғалати ҳодиса ҳақида ҳикоя қилинади: Икки овчи -Гарольд Парнел ва Эд Нобл Атабаска (Канаданинг Алберта вилояти) дарёсида куйига қараб солда сузиб кетишаётганда шубҳали гирдобни кўришади. Бирданига сув тагидан ғалати ғувиллаган товуш эшитилади, сўнг овчилар олдида сув кўпириб кетади. Ва юзага чамаси 6 метрлик, танаси илонсимон, калласи калтакесакникига ўхшаш улкан маҳлуқ чиқиб келади. Унинг териси сип-силлиқ эди. Бундай ажиб “томоша”дан қапалаклари учиб кетган икковлон у ердан урра қочишади.

Конгонинг шимолий қисмидаги Теле кўлида тадқиқот ишлари олиб борган экспедиция бошлиғи доктор Марселлен Аньянья 1983 йилнинг ёзида қирғоқдан 300 метр нарироқда сувдан чиқиб турган йўғон бўйинли илонсимон каллани кинокамерага олишга муваффақ бўлди. Суратга олиш мобайнида (10 дақиқа) маҳлуқ катта калласини у ёқдан бу ёққа виқор билан бурарди, сўнг эса у сув тагига ғойиб бўлди. Доктор Аньяньянинг фикрига кўра, маҳлуқ “бундан 70 миллион йил аввал йўқ бўлиб кетган бронтозаврлар ҳақидаги фаразларимизга деярли мос келади”.

АҚШнинг машҳур криптозоологларидан бири, доктор Кари Шакер “Фэйт” журналининг 1998 йил феврал ойидаги сонидида ажиб маълумотлар тўпламини чиқаради:

“Рейтер” агентлигининг 1997 йил апрелдаги хабарларига кўра, Жанубий Африкада жойлашган Траскей вилоятидаги Умзимхлава дарёси бўйидаги Бишо қишлоғи аҳолиси ушбу дарёда калласи отникидай, танаси балиқникисимон одамхўр маҳлуқ яшашини таъкидлайдилар. Бунинг устига ҳудуд қишлоқ ҳўжалиги вазири Истерн Кейп Эзра Сигвела сўнгги пайтларда маҳлуқ қурбонлари 7 кишини ташкил этганини таъкидлайди....

Бу ҳодисаларни маҳаллий уйдирмаларга йўяётган ҳудуд олимларининг шубҳаларига қарамасдан, Сигвела Бишо қиш-

логига махсус экспедиция юборишга ваъда бермоқда.

Хитойнинг Цзилин вилоятидаги Циан Чей кўли унда яшовчи ҳайбатли маҳлуқ билан маълуми машҳур. Илгари бундай маҳлуқлар “аждаҳо”лар, деб ҳисобланган. Шу сабабли Циан Чей кўлини Аждаҳолар Кўли деб аташган.

Баланд мартабали амалдор Ким Тайкнинг гувоҳлик беришича, ушбу дарёда 1994 йили 2 сентябр куни соат 15:25 да сув юзида бир маҳлуқ пайдо бўлиб, шимолдан жануби-ғарбга томон 10 дақиқа мобайнида сузиб борган. Сув тагига кириб кетаётганида эса икки метрлик тўлқин кўтарилган.

Шуни ҳам қайд этиб ўтиш керакки, Циан Чей кўли сўнгги марта 1702 йили уйғонган Байтоушан вулканининг кратерида пайдо бўлган. Демак, у ерда маҳлуқлар 300 йилдан кам вақт мобайнида яшаб келишаётган экан, холос. Савол туғилади: уларнинг авлодлари қаердан келган экан?

1997 йил 12 июнда Туркиядаги Ван кўлида чуқур сувда яшовчи маҳлуқнинг видео сурати олинганлиги ҳақида маълумот пайдо бўлди. Буни амалга оширишга маҳаллий университетнинг 26 ёшли муаллими Унал Козак муяссар бўлди. Маҳлуқнинг суратга олиниш

жараёни атиги бир неча сония давом этган бўлса-да, экранда ялтироқ кўзлари ҳайрон бўлгандек у ёқ бу ёққа жовдираб турган каттақон ўрқачли жигарранг-қорамтир жисмини кўриш мумкин.

Унал Козак маҳлуқни кузатиб турган мингдан ортиқ гувоҳларнинг кўрсатмалари асосида унинг ташқи кўриниши реконструкциясини яратади. Козакнинг фикрича, жонивор 15 метрлик узунликка эга.

Хуллас, бундай мисоллар бисёр. Бу ғалати мавжудотларни кузатган гувоҳларнинг кўрсатмалари шу даражада кўпки, кўринишидан бизнинг фақатгина “ҳа, қадимги динозаврлар замонамизгача яшаб келмоқдалар”, дейишимиз қолди, холос. Аммо, мутахассисларнинг фикрларига кўра, шунга ўхшаш «учрашувлар» ҳақида қанчалик кўп ёзилмасин, барибир фан учун бу камлик қилади, чунки бу борада ҳали биронта ҳам тўлақонли ишончли маълумот мавжуд эмас.

Балки бу ғалги Сельорд кўлидаги тадқиқотлар ўз меvasини бериб, асрлар жумбоғининг ечими топилиб қолар...

ДИНОЗАВРЛАР ҲАЁТМИ?

ёхуд замонамизнинг улкан калтакесаклари

НУЛИНЧИ МЕРИДИАН ЧИЗИҒИ

Ер қуррасининг меридиан ва параллель чизиклари туширилган тасвири бизга жуда ҳам табиийдек кўринади. Бироқ ернинг “тўр”ли бўлганидан бери ҳали унча кўп вақт ўтгани йўқ. Бунга 300 йилча бўлди, холос.

1675 йилга қадар денгизчиларнинг иши жуда машаққатли эди. Улар очик денгизга чиққач, ўз кемаларининг қаерда эканлигини

аниқ билолмас эдилар.

Шунинг учун ҳам географик координатлар тузиш биринчи марта Британияда, ўз даврида “денгизлар ҳукмрон”и деб ном олган мамлакатда жорий қилингани табиийдир.

Бу тизимни ишлаб чиққан киши Гренович обсерваториясининг раҳбари, инглиз астрономи Жон Флемстид бўлди. У маълум мулоҳаза-

лар билан нулинчи меридиан чизигини айна ўз лабораторияси устидан ўтказди.

Бу муҳим воқеани абадийлаштириш мақсадида лаборатория биноси олдида тоштахта ўрнатилди. Тоштахта устига эса нулинчи меридиан чизигини кўрсатиб турувчи мис таёқ маҳкамлаб қўйилди.

ГЛЮКОЗА ШУНДАЙ КАШФ ҚИЛИНГАН ЭДИ

Саноатда глюкоза ишлаб чиқариш масаласи билан мутахассис олимлар кўпдан бери қизиқиб келадилар. Изланишлар натижасида барча шакар моддалари орасида глюкоза биринчи бўлиб сунъий усулда олина бошланди.

Глюкозани, яъни узум шакарини саноат миқёсида ишлаб чиқаришнинг ихтиро қилиниши тасодифан юз берган эди.

1811 йилда Петербургнинг доришуноси К.Кирхгоф четдан келтириладиган араб елимининг ўрнини босадиган бирор модда топиш мақсадида чинни ишлаб чиқариш технологиясига оид тажрибалар қилди. Шу жа-

раёнда доришунос крахмалга алоҳида эътибор берди.

У крахмални сувга аралаштириб ва унга сульфат кислота қўшиб қайнатди. Маълум вақт ўтгач, мазкур крахмал худди араб елимига ўхшаш қуюқ ёпишқоқ бўтқага айланиб қолди.

Бу тажрибанинг ажабланидиган томони шунда эдики, ҳосил бўлган бўтқа ширин таъм берди.

Кейинчалик академик деган илмий даражага сазовор бўлган К.Кирхгофнинг бу кашфиёти крахмал қиёми ва глюкоза ишлаб чиқаришнинг дунё бўйича ягона илмий асоси бўлиб қолди.

А.АЛИЕВ тайёрлади

ИЛОНЛАР КАЛТАКЕСАҚДАН КЕЛИБ ЧИҚҚАН

Яқинда Токио университети герпетологлари ғаройиб бир хулосага келишди: илонлар деярли динозаврларнинг тенгдоши экан.

Илонлар бундан тахминан 120 млн. йил аввал, стегозаврлар эса 150 млн. йил илгари калтакесаклардан келиб чиққан эканлар. Ҳайвонсимон

калтакесаклар аллақачон йўқ бўлиб кетган, илонлар эса ҳануз яшаб келмоқдалар.

Бунинг сабабларидан бири, ушбу жониворларнинг муҳитига осонликча мослаша олишларидир. Маълумки, чинқироқ илон ўз ўлжасини заҳри билан ўлдиради. Лекин танасининг қуриган тангачиларидан

ташқил топган “шақилдоқ”лари нима учун хизмат қилишини ҳамма ҳам билмасе керак. Илонлар улар ёрдамида ғанимларини қўрқитишади. Шу орқали ушбу жониворлар ўз заҳарларини “сарфлаш”ади, деб таъкидлайди олмонларнинг “Натур” журнали.

АҲИЛ ЯШАШНИ ЎРГАНИНГ

Таълим ва маданият ва-зирлиги буйруғига биноан Исроил мактабларида янги предмет — навбатда туриш маданияти фани киритилди. “Биз навбатда туришни ва яқинларимизни ҳурмат қилишни билмаймиз”, деб тан олди ушбу предмет ўқув режаси ишлаб чиқилган коллеж профессори.

Етачки мутахассислар ўқувчиларни сабр-тоқат ва ўзини тута билишга ҳамда бир-бирларига хайрихоҳ бўлишга ўргатишади.

КИБЕР-КИЙИМ

Оврўпо дўконларида энг сўнгги техника ютуқлари асосида тайёрланган кибер-костюмлар сотувга қўйилди.

Кийимга мобиль телефон, аудиосистема, микрофон ва кулоқ карнайчаларини ўз ичига олувчи компьютер тармоғи ўрнатилган. Костюмни кийган киши хоҳлаган пайтда Интернетга ула-ниши мумкин.

Бундан ташқари, ушбу либосни ишлаб чиқарувчи PHILIPS компанияси лойиҳачилари яқин кунларда костюмларга инсон тиббий ҳолатини аниқлаш учун хизмат қиладиган махсус мосламалар ўрнатилишини маълум қилдилар.

Хориж матбуоти хабарлари асосида Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади.

Ne'mat

ШАФТОЛИ — ГЎЗАЛЛИК
ВА ТАЪМ ҚИРОЛИ

Шафтолининг ватани Шарқий Осиёнинг субтропик минтақасидир. Хитойга у эрамиздан 2 минг йил аввал келтирилган. Шафтоли Ҳиндистон ва Эрон орқали Ўрта Осиё, сўнгра Кавказ ва Ўрта ер денгизигача тарқалган.

Унинг таркибида шакар ва турли кислоталар, каротин, калий, темир, марганец, йод, фосфор каби элементлар, С витамини, В, РР, Е гуруҳлари мавжуд.

Шифокорлар шафтолини камқон касаллар учун тавсия қилишади.

Қадимги давр аёллари шафтолидан юз ва бўйин териси учун ниқоб сифатида фойдаланишган. Қадимги Шарқ китобларида ёмғир ёққан пайтда тери олиган шафтоли гулидан тайёрланган чой хушбўй таъм ва ажойиб ҳид бериши ёзилган.

Шафтолининг турли-туман навлари бор. У июндан октябргача пишади. Шафтолини сотиб олаётган пайтда унинг лат еган ёки емаганлигига алоҳида эътибор бериш керак. Шафтоли хона ҳароратида жуда тез айниб қолади. Янги узилган шафтолини 3-4 кун музлатгичда сақлаш мумкин.

Ундан қиём, мурabbo, шарбат тайёрласа бўлади. Шафтоли янгилигида ҳам, консервланган ҳолда ҳам ширин озуқа бўлади.

АЁЛ ҲАЁСИ БИЛАН
МУҚАДДАС

Қадим замонларда золим ва ёвуз подшо бир кишини дорга осиш ҳақида буйруқ берибди. Уша кишини дор остига олиб келибдилар. Бу хабарни эшитган маҳбуснинг қизи дор остига югурибди. У шу қадар ҳаяжонланиб, шу қадар қайғу чекиб югурибдики, ҳатто бошидан рўмоли тушиб кетганлигини ҳам сезмай қолибди.

Дор остига келган қиз отасини кўриб саросимага тушиб рўмолини қидириб қолибди. Ва кимдир унга рўмол берибди. Қиз бошига рўмол ўраб отаси билан саломлашибди. Бу ҳолни кўрган подшо қиздан "Эй, ожиза! Нечун бутун халойиқ олдида рўмолсиз югуриб ўтдинг, отанг қошида бошингга рўмол ташладинг", — деб сўрабди. Шунда қиз "Отанинг ўлими ҳақидаги хабар эс-хушимни олиб қўйди. Отани кўргач, унинг ҳузурини бошланг туришдан уялдим. Ота-жоним олдида ҳаёсизлик қилиб қўйгандек ўзимни ёмон кўриб кетдим. Подшоҳим, айтинг-чи, қайси фарзанд ўз отаси олдида одобсизлик қилади", — дебди.

Ривоятнинг давоми нима билан тугаганлиги қоронғу. Лекин бир нарсга аёнки, аёллар ҳаёси, назокати ва андишаси ҳамма замонларда ҳам муқаддас саналган.

Me'yor

ЎЗИНГ УЧУН
НОНУШТА ҚИЛ

Нонушта ўзинг учун, тушликни дўстларингга, кечки овқатни душманингга бер, деган гап бор.

Лекин, табиийки бу сўзларга ишлаётган аёллар амал қилишмайди. Улар нонуштани камдан-кам ҳолларда қилсалар, тушликсиз ҳам кун ўтказаверадилар. Ёмон томони шундаки, аёллар ҳеч қачон ҳеч қаерда кечки овқатсиз қолишмайди ва кечки овқатни ҳеч кимга беришмайди.

Ҳар бир киши овқатланиш тартибига қаятий риоя қилиши шарт.

Агар тўйиб овқатланган киши шу ҳолича ухласа, эрта билан ёмон кайфиятда уйқудан уйғонади. Бундан ташқари кечқурун овқатланиш ички аъзолар иш фаолиятининг бузилишига олиб келади. Ҳар хил касалликларга чалинмаслик ва тетик кайфият билан уйғониш учун овқатланиш режимингизни ўзгартиришга ҳаракат қилинг. Ҳар куни нонушта ва тушликни ўз вақтида қилинг. Кечки овқат учун стакага бирор мевани қирғичдан ўтказиб, унга малина, 2 қошиқ сметана солиб аралаштиринг ва уни кечки овқат ўрнида тановвул қилинг. Дастлаб оч қолиб қийналишингиз мумкин, аммо кейин бу овқатланиш усулининг яхшигина фойдали эканлигини биласиз.

КРЕМНИ ҚАНЧА
МУДДАТ
САҚЛАШ
МУМКИН?

Таркибида сув бўлган ҳар қандай кремни 3 ой, ёгли кремларни эса 6 ойгача сақлаш мумкин.

Агар сиз крем идиш-часи сиртига ёзилган ёзувларга эътибор берсангиз, унда сақлаш муддати ва қандай жойда сақлаш керак-

лиги ҳақида билиб оласиз.

"Салқин ва қоронғу жойда сақлансин", "20 даражали совуқ жойда сақлансин" каби сўзлар барча дори-дармонларда бўлгани каби, косметик ашёларда ҳам мавжуд.

Фойдаланиш учун очилган кремларга турли бактериялар ҳаво орқали тушади. Агар фойдаланаётган вақтингизда крем яхши натижа

берса, ҳали у ишлатишга яроқли.

Агар кремингиз ўз ҳидини ўзгартирган бўлса, ундан келаётган ёқимсиз ҳидни пайқаб қолсангиз, ундан воз кечганингиз афзал.

Демак, кремни сақлаш муддати тугаган.

ҲАМИША СОҒ
БЎЛИНГ!

"Қандли диабет хасталиги аёлларни оналик

бахтидан айиради, деган гап бор, шу тўғрими", деб кўпгина аёллар мутахассисларга мурожаат қилишмоқда.

Ҳар қандай касаллик ҳам организмда ўз асоратини қолдиради. Хомиладорлик ҳам соғлом аёлларда кечадиган жараёнлардан бир мунча фарқ қилади. Қандли диабет хасталиги билан оғриган хомиладор аёлларда буйрак оғриғи ва кўришнинг за-

Maslahat

ифлашуви кузатилади. Касаллик хомиладорликка тўлиқ ёмон таъсир кўрсатмаса ҳам, қандли диабет бор аёл шифокорга учраб туриши шарт. Яна ҳам муҳими ҳар қандай касаллик билан оғриган бемор аёллар тўла соғайиб олгунларича хомиладорликдан сақланиб туришлари керак.

Ta'kid

БОЛА САҚИЧ
ЧАЙНАГАНДА

Болаларнинг сақич чайнашга бўлган ёппасига қизиқишлари бутун дунё болалар шифокорларини ташвишлантирмоқда. Уларнинг фикрича, доимий кавшаниш ҳаракатлари овқат ҳазм қилиш суюқлигининг кўп ажралиб чиқишига сабаб бўлар экан. Бунинг натижасида икки йилдан сўнг доимий сақич чайнаган болада ошқозон касаллиги келиб чиқади, беш йилдан сўнг эса ошқозон яраси пайдо бўлиши мумкин.

Бу ҳали ҳаммаси эмас. Сақичлар рекламасида унинг таркибида аминакислоталардан бири бўлмиш фенилаланин борлиги эсланмайди ҳам. Бола организмга бу модданинг тушиши, кўпайиши унинг ақлий қобилиятини ривожлантирмай қўйиши мумкин. Бир неча йил ичида бу касаллик инсонни ақлан носоғлом кишига айлантириб қўйиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. Бу касалликни фақат илк пайдо бўлган пайтда аниқлашгина самарали даволашнишга шароит яратади.

Сақич чайнаш ташқи кўринишда ҳам салбий томонларни намойён қилади. Боланинг нозик суяклари жағдаги ортиқча зўриқиш таъсирига осон берилади. Мушаклар ўсиб, юз тузилиши бузилишига олиб келади.

Oshxona

ФОЙДАЛИ
ЕГУЛИК

Тухум киши организми учун фойдали ва хуштаъм овқат маҳсулотларидан саналади. Унинг таркибида оқсил, ёғ, углевод, маъданли моддалардан калий, фосфорлар бор. Булардан ташқари товук тухумида ҳаёт учун зарур бўлган аминокислоталарнинг барча тури мавжуддир. Тухумнинг энг фойдали қисми сариғи бўлиб, у фақат ёғ, оқсил, углевод ва минерал моддаларгагина эмас, А, В, Д, Е ва бошқа витаминларга ҳам эга.

Тухумни қайнатиш пайтида пўчоғи ёрилиб кетмаслиги учун совуқ сувли идишга солиб, секин қайнатилади. Пўчоғи ёрилган тухум туз-ли сувда қайнатилса, ичи оқиб кетмайди. Тухум қаттиқ қайнатилса, оқи қаттиқ, сариғи юмшоқ пишади. Аксинча, секин қайнатилса, сариғи қаттиқ, оқи юмшоқ бўлади. Тухум қайнаб турган сувда уч дақиқа турса чала, беш минут турса ўртача, ўн дақиқа турса жуда яхши пишади. Бундан ортиқ қайнатилса, витаминлари камайиб кетади. Пишган тухумни совуқ сувга чайиб олинг — пўчоғи осон арчилади.

Тухумдан турли хил таомлар ҳам тайёрлаш мумкин. Шулардан бирини тавсия этамиз.

ОЛМАЛИ ТУХУМ ҚУЙМОҚ

Пўсти арчилиб, ўртаси олинган олмали ярим сантиметр қалинликда тилимлаб қирқасиз. Унга булаб, сўнг сариёғда қовуринг. Устига тухум қақиб солинг-да, туз сепинг. Газ плитасининг шкафида тухум қотгунча пишириш давом эттирилиши зарур. Олмали тухум қуймоқни айниқса ёш бола хуш кўриб ейди. Икки дона олмага икки дона тухум ишлатилади.

**БЕШКУРАШДА ТЎРТ
ГАЛАБА**

Санкт-Петербург шахрида бўлиб ўтган спортнинг ҳарбий беш кураш тури бўйича Европа очик биринчилигида юртимиз Куролли Кучлари спортчилари муваффақиятли иштирок этишди. А.Токарев граната отиш, А.Леонов 50 метрга тўсиклар оша сузиш, И.Кирилев 8000 метрга югуриш, терма жамоа ҳам 8000 метрга югуриш мусобақаларида 2-ўринни эгаллашди.

**ШАХМАТНИ ҲАММА
СЕВАДИ**

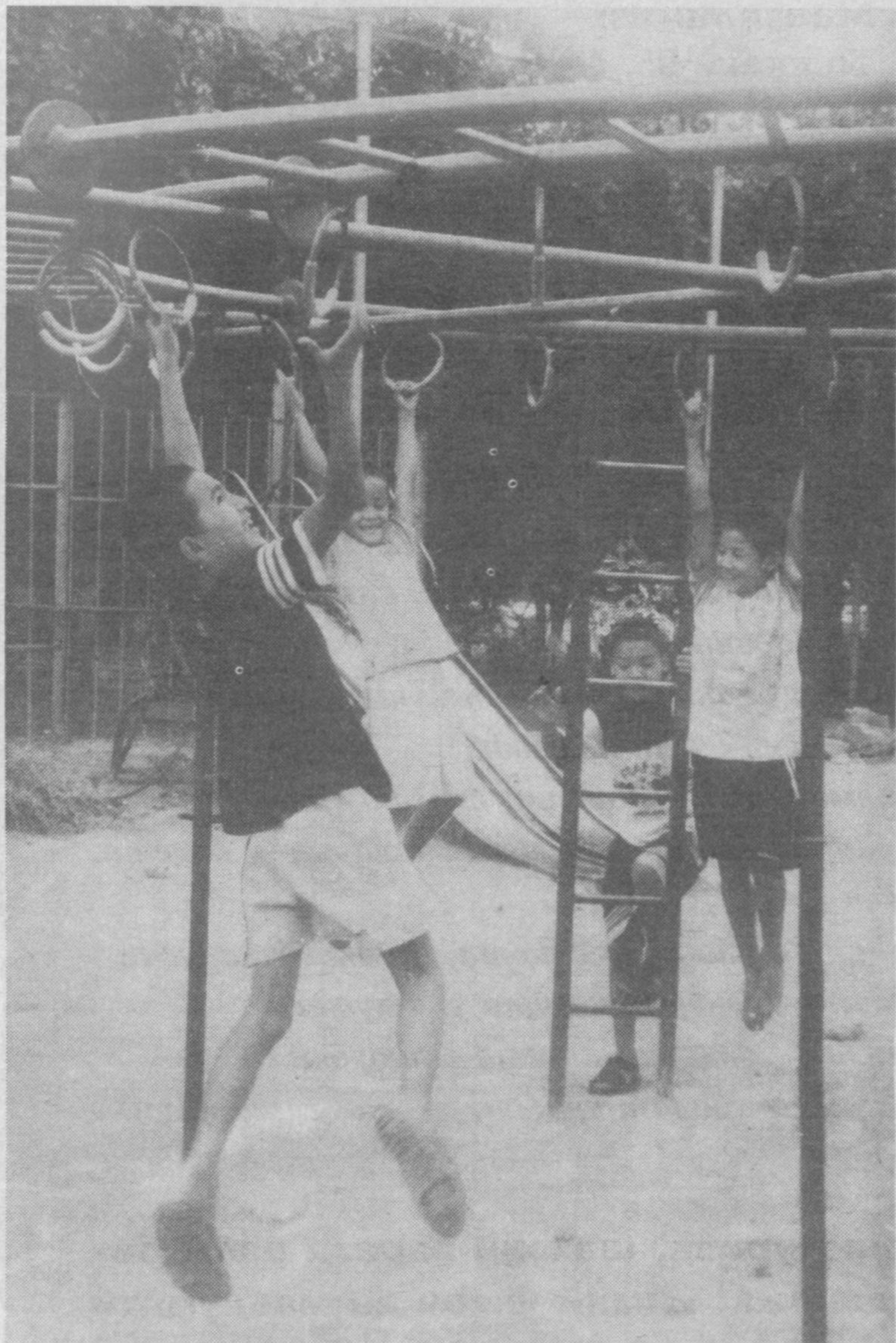
“Пахтакор” спорт-машгулот бирлашмаси қошидаги шахмат-шашка клубида анъанавий клуб биринчилиги мусобақалари ниҳоясига етди. Унда 8 очко тўплаган Э.Бекиров 1, О.Шамсиев 7,5 очко билан 2, А.Тошхўжаев 7 очко билан 3-ўринни эгаллашди. Мусобақада 62 шахматчи швейцарча тизимда кураш олиб бордилар.

ОЛИЙ ЛИГА

жамоалари 25-тур учрашувларини ўтказдилар: Сурхон — Андижон — 0:5, Насаф — Нефтчи — 4:2, Трактор — Қизилқум — 3:2, Металлург — Бухоро — 4:2, Гулистон — Зарафшон — 1:1, Семург — Темирйўлчи — 4:1, Пахтакор — Навбахор — 2:1, Турон — Кимёгар — 2:1. Осиё кубокларида иштирок этаётган Дўстлик ва Самарқанд-Динг бу турдаги ўйинлари ноябрь ойига кўчирилди.

ЯНГИ МУРАББИЙ

Дания баскетбол ташкилоти миллий терма жамоага америкалик Чарлз Бартонни бош мураббий этиб тайинлади. Шунингдек, у мамлакатнинг етакчи клуби “Меджик Грейт”ни ҳам бошқаради. Бу мураббий шу пайтгача Швейцария, Швеция ва Норвегияда фаолият кўрсатган эди.

Фигурали учиш бўйича Альбервиллдаги Олимпия ўйинлари чемпиони Кристи Ямагучи миллий хоккей лигасининг “Флорида” жамоаси ҳимоячиси Бретт Хэдиканга турмушга чиқди.

Никоҳ маросими Гавайида ўтиб, унга 300 нафар нуфузли меҳмонлар так-

**ЯНГИ
СПОРТЧИЛАР
ОИЛАСИ**

лиф қилинди (улар орасида Брайан Бойтано, Екатерина Гордеева, Пегги Флеминг, Скотт Хемилтон, Тодд Элдриж ва Марк Перишлар бор эди). Кристи ва Бретт 1992 йилги Олимпия ўйинлари пайтида учрашишган эди. Сўнгра улар уч йил Ванкуверда бирга яшади. Бу даврда Хэдикан маҳаллий “Кэнакс” клубида ўйнади.

**“ЮВЕНТУС”
КИЙИМЛАРНИ
НОПЎТИНГЕМИДАН ОЛАН**

1898 йилда Италияда футбол уюшмаси ташкил қилинган. Бугун мамлакатда 1144000 ўйинчи ва 19996 футбол жамоаси мавжуд.

1906 йил. Айтишларича, “Ювентус” ўйинчиларидан бири Англияга ташриф буюради. У ерда “Ноттингем Каунти”нинг ўйинчини томоша қилиб, Италияга қайтишда эсдалик ўрнида инглиз футбол кийимини олиб қайтади. Ўша пайтларда ҳали “Ювентус” жамоасининг хос футбол кийими йўқ эди. Бу инглиз кийими италиялик ўйинчиларга жуда ёқиб тушади ва улар ҳам худди шундай — қора-оқ йўлли футбол кийимидан ўзларига буюртма беришади. “Ювентус” ҳалигача шунга ўхшаш спорт кийимига майдонга чиқмоқда. Кийимининг кўринишига қараб “Ювентус” жамоаси ўйинчилари “зебра”лар номини олган.

1923 йилда Лондонда 100 минг кишилиқ ажойиб ўйингоҳ қурилиши якунланди. Тантанали очилиш маросимидан сўнг, ўйингоҳ “Уэмбли” номини олди.

1954 йилда Е.Шварц УЕФАнинг биринчи президенти этиб тайинланди. Худди шу таъсис йиғилишида француз журналисти Габриэль Анонинг таклифидан сўнг Европа чемпионлари кубоги баҳслари ўтказиладиган бўлди. Шу тариқа миллионлаб мухлислари бўлган машҳур футбол турнири ўтказила бошланди.

В.БОЙМУРОВОДОВ

**ЛАЙЛО АЛИ
ОРАНИ ОЧИҚ
ҚИЛМОҚЧИ**

Профессионал бокс оламида афсонавий чарм кўлқоп усталари Муҳаммад Али ва Жо Фрезер фарзандлари оталарининг рингдаги фаолиятини давом эттиришмоқда. Собик боксчиларнинг қизлари оталарига муносиб ворис бўлиб етишганлари, айниқса, ажабланарлидир. Айни чоққача етти учрашувдан буён галаба қилиб келаётган Лайло Али ва тўрт учрашувнинг барчасида кўли баланд келган Жаклин Фрезер Лайд рингда юзма-юз келишга аҳд қилдилар. Улар ўртасидаги чемпионлик жанги келгуси йилнинг 10 март кунига белгиланди. Бу сана бежиз танланмади, албатта. Чунки бундан роппа-роса 25 йил бурун 10 март кун Муҳаммад Али ва Жо Фрезерларнинг ўртасидаги дастлабки 15 раундлик учрашувда Муҳаммад Али биринчи марта мағлубият аламини тортганди. “Маниладаги Триллер” номи билан машҳур бўлган ўша учрашув ҳамон мухлислар ёдида. Ажабмас, 25 йил ўтиб, Лайло Али Жаклин Фрезер Лайддан отаси аламини олиб, орани очик қилса.

Профессионал бокс оламида ўзига хос шов-шув ясай олган боксчилардан Буюк Британия вакили Леннокс Льюис ва америкалик Эвандер Холифильдлар рингда умуман юзлашмайдиган бўлишди.

Дарвоқе, улар ўртасида мутлоқ чемпионлик учун икки бор учрашув ўтказилиб, биринчисида дуранг натижа қайд этилган, иккинчиси Льюиснинг устунлигида

Чунки Холифильд Льюисдан мағлубиятга учраши натижасида икки версия бўйича чемпионлик белбоғини унга бой бериб қўйган эди. Энди Льюис Халқаро бокс федерацияси (IBF) бўйича чемпионлик камари учун келаси йили Майкл Грант билан жанг қилиши керак. Судялар ҳийлакорлигига таянган Холифильд эса, WBA йўналишида мутлақ чемпионлик учун юртдоши Жо Руис билан учрашди. Лас-Вегасда кечган

ЛЬЮИС ХОЛИФИЛЬДДАН ХАФА

якунланганди. Леннокс Льюис учинчи марта америкалик рақибига қарши рингга чиқишни қатъий рад этмоқда. Қолаверса, Льюис промоутери Панос Элиадоснинг айтишича, унинг жамоасини собик чемпион Холифильдга бўлган ҳурмати бутунлай сўнган. Боиси, жорий йилнинг апрелида Америка суди томонидан Льюисдан Бутунжаҳон бокс ассоциацияси (WBA)нинг чемпионлик титули тортиб олинган эди. Суд жараёнида Холифильд Льюисга қарши кўрсатма берди.

ушбу жанг 12 раунд давом этди. Муросиз учрашув ғолиби фақатгина компьютерлар ёрдамида аниқланди. Унга кўра, 37 ёшли Холифильд рақибидан тўртта кўпроқ зарба бериб, тўртинчи карра чемпион деган номни сақлаб қолди. Гарчи Холифильд Бутунжаҳон бокс ассоциациясининг чемпионлик камарини қайта қўлга киритган бўлса-да, Леннокс Льюис билан учрашаман деб ҳаёлига ҳам келтирмасин, дея таъкидлайди британиялик промоутер Элиадес.

“Туркистон-пресс”

**АГАССИ
АВАРИЯГА
УЧРАДИ**

Уимблдон турниридан уйига қайтаётган америкалик Андре Агасси аэропорт йўлида автоҳалокатга учраган эди.

Унинг машинасига орқа томондан бошқа автомобиль келиб урилди. Натижада машҳур теннисчи бироз жароҳат олди. Бу жароҳат эса Андрега Дэфис кубокнинг ярим финал баҳсида қатнашиш имконини бермади. Агассининг таъкидлашича, у бўлиб ўтган воқеадан жуда хафа, шунинг учун бир ҳафта ўйнай олмади. Спортчининг бу сўзларини АҚШ терма жамоаси шифокори ҳам тасдиқларкан, Агасси қўлини кўтарганида елкасида қаттиқ оғриқ сезаётганини айтди. Ҳалокатга келсак, унинг тафсилотлари сирлигича қолмоқда. Полиция вакили Тирсо Ломингес бундан куйидагича изоҳлади: “Бу борада мен ҳеч қандай маълумотга эга эмасман”.

ДИЙДОР
ҒАНИМАТ

Мунис меҳрибоним,
қалбим ардоғи,
Бир зумлик меҳмоним
соғинтиргувчи,
Қўллари соябон-йўл қарагувчим,
Соғинчимнинг шаксиз
йўқдир адоғи.

Дилбандларингиз
биз, соғиндик сизни,
Соғинч излари бор кўзда
пинҳона.
Яхши ҳам байрамлар бордир
юртимда,
Сизга етишмоққа бу бир баҳона.

Узоқдан кўрингай қадрдон гўша,
Юрагим ҳайқирар, қадамлар илдам.
Менга томон пешвоз юрасиз
шу дам,
Ўртада масофа қолгай жуда кам.

Омонлашамиз биз сўзсиз,
каломсиз,
Бағрингизга сингиб кетаман
шу дам.
Шундай иссиқ бағир,
шу оний роҳат,
Лаҳза фороғатдан ҳеч айрилмасам.

Байрамлар келади, мен ошиқаман,
Куш каби учмоққа шайман сиз
томон,
Дийдор ғаниматдир. Меҳр ғанимат,

КЎПРИК

Тўлқин сапчир кўкка, қирғоққа,
Жилови бўш бедовдай шошқин.
Йўл олгандир балки узоққа,
Шиддатида ёввойи ёлқин.

Икки қирғоқ қолаверади,
Бир-биридан узолмай кўзин.
Ёввойи сув ялайверади,
Икковининг сарғайган юзин.

Висол истар икки ташна дил,
Кесишмаган экан йўллари.
Бир-бирига узатишган қўл,
Кўприк бўлиб турар қўллари...

ОТЛАМТА

Ота, изингиздан босаяпман из,
Сизнинг кўзингизда менинг
қувончим.

Ko'ngil bitiklari

Онажон бахтимга бўлинг соғ-омон.

Инсон феъл-атвори эрур хўп қизиқ,
Энг муҳим нарсага йўқ унда тоқат.
Фарзандига бошдан бермай тарбия,
Кексайганда ундан кутар оқибат.

Бўш қоп тик турмагай,
Бор шундай мақол.
Танимиз емишдан
Соғ, омон эрур.
Илму адаб, тарбия
Рух озиғидир.
Гар озиқ етмагай
Онғ ҳам паст эрур.

Табиатни асранг асл ҳолича,
Форат қилмангиз ҳеч бўлиб тубан,
паст.
Вақт келиб етказган озорлар учун,
Табиат жавобан айламасин қасд.

Табиат — онамиз, деймиз доимо,
У бизни боқади, ҳам кийинтирар.
Кувват бахш этаркан гар
жонимизга,
Она деб аташга ҳақлимиз ахир.

Лола УСМОНОВА,
Сирдарё туманидаги 41-мактаб
ўқитувчиси

Бу йил кечикмади, эрта келди куз,
Сизнинг кўнглингизда
ухласин тинчим.
Ота, изингиздан босаяпман из.
Энди сочбоғимни беўхшов тақиб
Боғчага етаклаб бормайсиз мени,
Кўғирчоқ келтириб, осмонга отиб,
Демайсиз: "Қизимнинг
туғилган куни".

Энди бирга-бирга қадам
ташлаймиз.
Ташвишларга бирга камар
бастамиз
Яхшига яхшимиз, ёмонга
ташвиш.

Ота, биз ҳаётга жуда ташнамыз,
Ота, изингиздан босаяпман из.
Дилбанд АБРАЕВА,
Термиз академик лицейи ўқувчиси

А.АВЛОНИЙ НОМИДАГИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ МАРКАЗИЙ ИНСТИТУТИ
АСПИРАНТУРАГА

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда:
13.00.01 — педагогика тарихи ва назарияси (малака ошириш йўналиши)
Хужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб, бир ой муддат ичида қабул қилинади.
Маълумот олиш учун А.Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш марказий институти аспирантура бўлимига (тел. 46-92-94), илмий-услубий ишлар бўйича проректорга (тел. 46-06-68) мурожаат этиш мумкин.

Манзилимиз:

Тошкент-95, Саидов кўчаси 6-уй.

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар
вазирлиги Ёнгиндан сақлаш олий техник
мактаби кафедралар бўйича қуйидаги
бўш (вакант) ўринларга юқори мапакали
мутахассис танловини эълон қилади

1. Фалсафа ва иқтисодиёт — кафедра мудири (фан доктори ва доцент)
2. Муҳандислик графикаси — доцент, катта ўқитувчи
3. Гидравлика — доцент, катта ўқитувчи
4. Ёниш жараёни — доцент, катта ўқитувчи
5. Физика — доцент, фан номзоди
6. Олий математика — доцент, фан номзоди
7. Қурилиш материаллари ва қурилмалари — доцент, катта ўқитувчи
8. Автоматика ва алоқа — доцент, катта ўқитувчи
9. Инглиз тили — доцент, катта ўқитувчи
10. Немис тили — доцент, катта ўқитувчи
11. Тиббиёт (экстремал тиббиёт) — доцент, катта ўқитувчи

Хужжатларни (ариза, шахсий варақа расм билан, илмий даража, илмий унвон ва маълумоти ҳақидаги дипломлар нусхалари, илмий ишлар рўйхати) қуйидаги манзилга тақдим этиш мумкин:

700017, Тошкент - 17,
Шароф Рашидов шоҳ кўчаси - 23,
телефон: 136-00-36, 133-45-07, 34-65-38.

САМОЛЁТНИНГ ТЕЗ
УЧИШ САБАБИ

XVII асрдаёқ швейцариялик физик олим Даниэль Бернулли газ оқимининг тезлиги оқим кенглиги билан узвий боғлиқ эканлигини кашф этган эди. Самолётнинг ишлаш усуллари ҳам худди шу қонуниятга асосланган.

Самолётнинг қаноти шундай ишланганки, ҳаво унинг юқори кесимига нисбатан та-

гидан тезроқ оқиб ўтади. Шу сабабли кўтариш кучи пайдо бўлиб, самолётни учиш пайтида юқорига кўтаради.

Оғир самолётни юқорига кўтара олиши учун унинг қаноти ғоятда мустаҳкам бўлиши керак. Қанотнинг ён томонидан кўриниши ҳам унинг шамолга қаршилиқ кўрсатиш даражасини белгилайди. Шу сабабли энг тез учар самолётнинг орқа қисми қисқа ва эгилган ҳолда бўлади. Самолётнинг тезлигини

ошириш учун найзасимон ўзгариб турадиган қанот ихтиро қилинган.

Тезлик ошгани сайин қанот тобора қия, нишабдор шаклга

Bilasizmi?

киради ва ҳавонинг қаршилиги камаяди.

Секинроқ учадиган самолётлар қаноти тўғрироқ, тез учарлар қанотининг учи эса найзага ўхшайди.

БИТТА ДЕФИС
БЕЛГИСИ ДЕБ...

Баъзи кишилар хат-хабар, мақола ёзганларида тиниш белгиларига етарлича аҳамият беришмайди. Лекин шундай ҳолатлар бўладики, мана шу "арзмаган" хато кўнгилсиз оқибатларга сабабчи бўлиши ҳам мумкин.

1962 йилнинг ноябр ойида АҚШда электрон ҳисоблаш ма-

шинасига тайёрланган дастурда битта дефис белгиси тушиб қолгани учун Кеннеди бурнидан Венера юлдузи томон учирилган космик ракета-ни осмонда портлатиб юборишга мажбур бўлишган эди.

Ракетани қуриш учун оз эмас, кўп эмас 18 миллион доллар сарфланган. Бир хато ана шундай қимматга тушган.

А. АЛИЕВ тайёрлади.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҲРИБОВЕВ, Шукур ЖОНБОВЕВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМ-ЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмаҳонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Шарифа МАДРАҲИМОВА,
Жамшид САЪДИНОВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-717.
Тиражи 19.406.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш вақти — 20.00.
Топширилди — 18.30